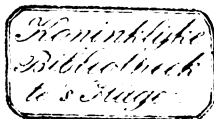

GESCHIEDENIS
VAN
DE GEMEENTEN

DER
PROVINCIE OOST-VLAANDEREN,

DOOR
Frans de Potter en Jan Broeckaert.

Eerste reeks. — Arrondissement Gent.

ZEVENDE DEEL.

Vinkt, Vossclare, Vurste, Waarschoot, Wachtebeke, Winkel,
Wondelgem, Wontergem, Zaffelare.

GENT,
DRUKKERIJ C. ANNOOT-BRAECKMAN, KOORNMARKT.

1864-1870.

VOSSELARE.

I.

BESCHRIJVING VAN HET DORP. — De gemeente Vosselare, gelegen op slechts $\frac{1}{4}$ mijl afstands ten zuidoosten van Nevele, en op $2 \frac{3}{4}$ mijlen ten westen van Gent, behoort tot eene der oudstgekende plaatsen van Vlaanderen. Reeds van in 694 vinden wij ze in de jaarboeken der St.-Pietersabdij, onder den naam van *Fursitio*, aangeduid (1). Op het jaartal 802 wordt er van dit *Fursitio*, dat in den *pagus Gandavensis super fluvium Legia* lag, en dus zeer wel met de ligging van Vosselare overeenstemt, andermaal melding gemaakt (2). In eene charter van Robrecht

(1) « 694. Childela sacrata dat at ecclesiam Memmedung, res suas in *Fursitio*.... »

(F. VAN DE PUTTE, *Annales abbatiae Sancti Petri Blandiniensis*, bl. 2.)

(2) « 802. Radbertus dedit Sancto Petro res suas in *Fursitio*.... »

(*Id.* bl. 4).

Dedit Radbertus et uxor sua Vroroura S. Petro admensam 'fratrum in pago Gandensi super fluvium Legia, in loco nuncupate *Fursitio* curtile unum et quicquid in illo loco habuit, de terra arabili, silvis, campis, prâtris et munioniles VI, his nominibus : Frussale, Hrinssale, Firenssamma et in Rodung, Buruclarum, Faltsale.

(*Id.* bl. 79.)

den Fries, van 't jaar 1087, waarin over de kerk van Vosselare gesproken wordt, lezen wij: *Voslariensis ecclesiae*; in 1122 ontmoeten wij het dorp onder de benaming van *Vurstar*; in 1125, onder die van *Vorselar*; in 1150 treffen wij *Furselare* aan; in 1140, *Vurselaer*; in 1147, *Vorselaer*; in 1250, 1320 en 1579, *Vursselare*; in 1550, *Vorslaer*; in 1564 en nog in 1500, *Vurselare*; en in 1650, de eerste maal, *Vosselare*, zooals men tegenwoordig uitspreekt.

Volgens kanunnik DE SMET en WILLEMS zou de naam dezer gemeente, op grond waarschijnlijk van de vroeger er in tusschengevoegde *r*, door *terrain inculte aux grenouilles*, eene ledige, onbebouwde plaats, waar zich de kikvorschen ophielden, moeten vertaald worden. Baron J. DE SAINT GENOIS en andere schrijvers, daarentegen, zijn van gevoelen, dat Vosselare zijnen naam van de *vossen* gekregen heeft, en wij zouden nog al geneigd zijn die onderstelling aan te nemen; trouwens, dat dit slag van dieren vroeger hier te lande niet weinig verbleven heeft, blijkt vooral uit een zeker getal wijken en plaatsen, als *Vosbroek*, *Vossegat*, *Vossenhol*, *Vossel*, *Vossem*, enz., die daar van, zoowel als *Beveren*, van den bever, *Evergem*, van het everzwijn, hunnen naam kunnen gekregen hebben. Dr BODDINGH, echter, de etymologie van Vosselare op zijne beurt besprekende, houdt noch van vossen noch vorschen, en geeft in bedenking of het oude *vur*, *vurs*, *vor*, enz., niet op den weg zou leiden om de beteekenis van den naam dezer gemeente op te helderen. De eenige aannemelijke verklaring zou dan degene van A. KRECLINGER zijn, die den gelijkkluidenden naam der gemeente *Vosselaar*, in de provincie Antwerpen, in verband brengt met het Latijnsche *furstum*, Fr. *forêt*, waarmede ons oud *vur*st of *vor*st overeenstemt, in den naam der gemeente *Vurste*, onder andere, alsmede in den familienaam Van den Foreeste, nog overgebleven. Vosselare zou op dien voet (en wij bekennen dat het in onze oogen de beste uitlegging is, die men er van geven kan) tot *Vur*st-laar teruggebracht worden, en zooveel als eene opene, woeste of ledige plek in een bosch beteekenen.

Het grondgebied van Vosselare beslaat eene oppervlakte van 626 hectaren (1); het is doorsneden door den steenweg van Gent naar Nevele, en paalt ten noorden aan Landegem, ten oosten aan St.-Martens-Lerne, ten zuiden aan Bachte-Maria-Lerne, en ten westen, met de *Reigersbeek*, aan de gemeenten Nevele en Meigem. Den 1 Januari 1867 beliep de bevolking ten getale van 787 zielen (2).

Vosselare heeft uitnemend schoone en uitgestrekte velden, die voortreffelijk bebouwd zijn. De grond is er van verschillende aard : op de eene plaats zandig, op de andere eenigszins kleiachtig, doch over het algemeen licht en vruchtbaar. Men treft te Vosselare weinig bosschen aan.

Ten tijde der algemeene volks- en landbouwopneming van 1846 waren er in deze gemeente 51 paarden, 2 ezels, 405 stuks hoornvee, waaronder 75 vette, en 4 trekkocien, 25 kalvers, 81 woldieren, 212 verkens en 16 geiten. Men had er 37 hectaren 4 aren tarwe, 149 hectaren 97 aren rogge, 79 aren masteluin, 2 hectaren 82 aren gerst, 25 h. 50 ar. haver, 1 h. 38 ar. boonen, 2 h. 15 ar. boekweit, 5 h. 82 ar. koolzaad, 24 h. 97 ar. vlas, 3 h. 44 ar. wortels, 41 h. 27 ar. aardappels en 51 h. 19 ar. klaver. De meerschen en weiden besloegen er eene uitgestrektheid van 46 hectaren 27 aren; de boomgaarden, 18 h. 2 ar.; de tuinen, 2 h. 68 ar.; en de bosschen, toen reeds ten meerderen deele uitgerood, 9 h. 44 ar.

Op hetzelfde tijdstip beliep het getal landbedrijven, waaronder eenige boerderijen van 50 tot 55 hectaren uitgestrektheid, tot 142; dat der loontrekkende dienstlieden, tot 101, verdeeld in 63 van het mannelijk en 38 van het vrouwelijk geslacht. Het dagloon was sedert 1830 onveranderd gebleven : fr. 1,09 voor de mannen, en fr. 0,54 voor de vrouwen, onbegrepen het voedsel.

De landen, die hier in 1830 eene gemiddelde waarde hadden

(1) 431 bunder 338 roeden, oude Gentsche maat.

(2) In 1801 waren er 727 zielen, waaronder 78 ingeschrevene behoeftigen.

van 2690 frank de hectare, tegen eenen pachtprijs van 65 fr., golden in 1846 reeds 5591 frank in eigendom, en 75 fr. in pacht, terwijl ze tegenwoordig, in 1867, van 4000 tot 4500 fr. verkocht worden, en eenen pacht van meer dan 100 frank opbrengen (1).

Er bestaan in deze gemeente nog twee zeer oude pachthoeven. Degene, toebehoorende aan mevrouw De Kerchove van Dentergem-Vilain XIII, bewoond door de kinderen Note, en welke men ten zuidwesten van de kerk, in de richting van Meigem ontmoet, vertoont nog een groot deel van hare oude wallen en overblijfsels van oude kelderingen. Zij was in de verledene eeuw het eigendom van den burechtgraaf van Nieupoort, baron van Poeke, die ze aan den heer Papeleu verkocht, van wien de tegenwoordige eigenares ze geërfd heeft.

Van de andere pachthoeve, het *groot goed ter Meersch* genaamd, zal in het volgende hoofdstuk breder behandeld worden.

Behalve het kasteel *ter Mere*, waarvan ook in het volgende hoofdstuk breedvoerig gewag gemaakt wordt, schijnen er vroeger te Vosselare verscheidene kasteelen of lusthuizen gestaan te hebben; immers hadden aldaar in de XIIIe en de XIVe eeuw de familiën Van der Coutren, Van Zillebeke, Van Zantvoorde, Van der Vennet en meer andere hunne verblijfplaats.

Onder de voorname pachtgoederen, waarvan ons het bestaan uit de oude papieren gebleken is, noemen wij nog: het *goed ten Broucke*, groot 24 bunder, « doorsneden door den heerwech van Vosselare naer Landegem, by de Kalenc; » het *goed te Middernacht*, groot 18 bunder, vroeger het eigendom van Geerolf Goethals, en het *cleen pachtgoed van der Goes*, 15 bunder groot, in 1671 toebehoorende aan Philip Parmentier, raadsheer in den Raad van Vlaanderen, en zijne vrouw Isabella Croesens, die 't gekocht hadden van zekere weduwe Hawe, en er den

(1) Om een gedacht te geven over de waarde der landen in de vorige eeuwen, vermelden wij hier, naar eene aanteekening uit het kerkarchief geput, dat 1500 Gentsche roeden in 1593 voor dertig pond groote werden verkocht.

14 Maart deszelfden jaars hunnen broeder en schoonbroeder Gillis Parmentier, advocaat in denzelfden Raad, mede begiftigden (1).

Eene notariëele akte van den 11 December 1697 maakt ons ook bekend met eene « hofstede, soo dezelve ghestaen ende « ghelegghen is in de prochien van Leerne ende Vosselaere, lande « van Nevele, groot dertich bunderen, » welke de toenmalige eigenaar, Karel van der Camere, heer van Mullem, enz., aan zekeren Pieter Verhelst, van St.-Gillis, in pacht gaf, « het eerste « jaer voor ende mits by den pachter weerende ende betaelende « alle lasten, soodanich die sijn, gheene ghesondert, ende voor « den tijt van neghen jaeren naervolghende, ende de acht jaeren « daernaer ten advenante van vyfthien guldens tsiaers, de vijf « volghende jaeren, boven alle lasten, ende de drij naervol- « ghende wesende de drij leste van de neghen, voor seshien « guldens tsiaers, al per bundere, siaers oock, boven alle lasten, « hoodanich die souden moghen wesen, oock gheene utgheste- « ken, oock mede op alle de voorseyde neghen jaeren boven alle « heerlijcke, kerckelijcke ende andere onlosselijke lasten, die de « pachter oock moet betaelen voor eenen gotspenninck ende « eenighe crewyen ofte werckloonen naer discretie (2). »

Evenals in de meeste Vlaamsche dorpen maakte de linnen- nijverheid vroeger, buiten den landbouw, een goed middel van bestaan voor de inwoners uit : volgens eene opgaaft van 1757 en

(1) *Not. acten*, N° 97. — Arch. van den Raad van Vlaanderen.

(2) Oude plaatsnamen :

In 1560. *sWits wostine, Bloete Hurst, het Soysstraetkin, Noordhaut.*

1500. *Duustacker, Hondeliste, Landuut, Oerscamp.*

1523. *Damstrate, Middernacht, te Pilare.*

1373. *Lancgaverbeke* (land).

1600. *Calaignemeersch, Steenput op den Driesch, Kerckenbosch, Duyst-
put, Driesch, Duivelnest, Donckerstractje, Meerstractje, Snib-
bersmeersch, Damstrate, Hollant, Rijseveltstraetken.*

1666. *Kercken Eeckbosch* (land).

1693. *De groote en cleene Halsbrugge.*

1754. *Leendreve, Callaignestuck, St.-Pietersstuck, Vlaeckstuck.*

1760. *Het Bundere, Paepenwoegel.*

1767 waren er in deze gemeente niet min dan 61 weefgetouwen; in 1846 bevond men er 114, waarvan toen enkel, ten gevolge der groote nijverheids crisis, 106 werkzaam waren.

De eenige herberg, die hier in de verledene eeuw bestond, droeg in 1760 den naam van de *Kroone*.

In het gemeentearchief hebben wij geene andere stukken van belang aangetroffen dan de oude registers van den burgerlijken stand, aanvangende met 1658.

Te Gent, in het provinciaal archief, berusten de gemeenterekeningen van Vosselare, van 1724 tot 1772.

Den tweeden Zondag van September viert men de kermis.

II.

HEERLIJKHEID. — De heerlijkheid van Vosselare schijnt in den beginne aan een geslacht, dat haren naam droeg, te hebben toebehoord. De oudstbekende dezer familie, *Willelmus de Vurslar*, komt, onder meer andere edellieden, in eene charter voor van den jare 1122, waarbij de graaf van Vlaanderen, Karel den Goede, de rechten op de voogdijschap der St.-Baafsabdij bepaalt, en, onder den naam van *Willelmus de Forselar*, in eene andere van 1125, bij welke Boudewijn en Iwein van Aalst het klooster van Affligem met eenige goederen begiftigen. *Balduinus de Furslare*, waarschijnlijk de broeder van den voorgaande, is ons bekend door eene oorkonde van 1150, bij welke Dirk van den Elzas, ter eere van St. Lieven, een groot getal laten aan de St.-Baafsabdij geeft.

Alhoewel deze familie in de XVe eeuw nog niet uitgestorven was (1), behoorde Vosselare in het begin der XIIIe eeuw reeds

(1) Van deze familie bestond, o. a. : *Heinric van Vursclare*, in 1564, en *Arnold de Vurselaer*, in 1415.

aan eenen anderen heer, met name Thomas van den Turre, wij lezen van hem, dat hij deel nam in den slag der Gulden Sporen, en in datzelfde jaar 1302 schepene van Gent was. Sedert, tot op het laatste der verledene eeuw, hing Vosselare van de heerlijkheid van Nevele af, waarvan men de lijst der bezitters, met de beschrijving der heerlijke rechten, in onze monographie dier gemeente kan aantreffen.

Van het leenhof van Nevele verhiel eene zeer voorname heerlijkheid in deze gemeente, met name *tHof ende heerscip ter Meere*. Omtrent het midden der XIVe eeuw, zoo wij uit het opschrift van eenen grafsteen, nog te zien aan den voorgevel der kerk van Ste-Maria-Lerne, kunnen opmaken, behoorde deze heerlijkheid, van toen af reeds *tHof ter Meeren* genoemd, eenen heer Van der Meere toe (1). In het begin der XVIe eeuw ontmoeten wij als eigenaar van dit goed, Reinout, heer van Brederode, Viane, Ledegem, Rollegem-Kapelle, enz., en omtrent het midden derzelfde eeuw, eenen Jan van Leeuwerghem, die de heerlijkheid, met het er van afhange kasteel, aan Jan Viertale verkocht. Deze Jan Viertale, wiens opvolgers tot op het laatste der verledene eeuw gekend zijn en hier achter worden opgegeven, was gehuwd met eene Heilwich l'Hermite, die tien jaren vóór haren man, in 1349 overleed, en liet twee dochters achter, Helena Viertale, die het denombrement der heerlijkheid den 11 Augusti 1559, door tusschenkomst van haren voogd Simoen l'Hermite, overgaf, doch jong gestorven is, en Catharina Viertale, die in den echt trad met Michiel van der Haghen, aan welke de heerlijke bezitting in 1564 overging.

(1) Ziehier dit opschrift : « Hier over hende van deser kercken light begraven eenen Geerot de Key, filius Geerot, die overleet den 6 in Maerte an. 1353. Ende heeft besedt up hondert roeden lands, liggende voor *tHof ter Meeren*, een jaerghetijde van thien grooten tsaers met drie lessen te doen in deser kercken, up den zesten dach van Maerte, dewelcke 100 roeden lands *Mijnheere van der Meere* ghecocht heeft met andren landen, met 10 grooten tsaers uitgaende ende waere tvoorschreven jaerghetijde niet ghedaen en wierde, dat de 10 grooten commen ter kercken profijte. »

Lucas van der Haghen, zoon der voornoemde, en erfgenaam van zijnen oudsten broeder Michiel, trad in huwelijk met Clara Cottrel, gesproten uit eene Fransche familie, die op dit tijdstip de heerlijkheid van Drongen bezat; hij liet eenen zoon achter, met name Philip-Jan-Frans van der Haghen, overleden te Gent den 1 Mei 1667, en in de kerk van Vosselare ter aarde besteld, na gehuwd geweest te zijn met jonkvrouw Joanna-Lucia Pardo, uit welke vereeniging, die den 24 Augusti 1655 voltrokken werd, drie kinderen sproten, van welke wij hier, als heer van Mere, enkellijk hebben op te noemen, Karel-Ignaas van der Haghe, die zich den 28 April 1711 in den echt verbond met Maria-Margareta Happaert, barones van Herdersem, vrouw van Rotselaar, Diegem en Wulfsberge, den 5 April 1712 in twintigjarigen ouderdom overleden. Hunne eenige dochter, Maria-Louisa-Coleta-Scholastica, geboren op het kasteel ter Mere den 2 Maart 1712, werd in de kerk van Vosselare den 23 derzelfde maand gedoopt. Na den dood haars vaders, den 25 September 1719, werd zij onder de voogdijschap harer vaderlijke en moederlijke ooms, Boudewijn van Crombrugghe en Albert-Lodewijk Happaert, gesteld, welke laatste het kasteel ter Mere bewonen kwam en zijne nicht in het klooster van Marquette, bij Rijsel (1), plaatste. Zekere Sigismond-Jacob Murray poogde haar aldaar den 8 April 1729 te schaken, doch hierin mislukt zijnde, vernieuwde hij zijnen aanslag den 11 en 22 Mei volgende, de eerste maal op den weg van Olsene naar Deinze, terwijl zij in gezelschap van hare twee ooms en den pastoor van Deinze naar huis reed, en de tweede maal in den omtrck zelven van het kasteel; het is om deze misdaad, dat hij den 17 October 1729 door de schepenen van Gent tot eene eeuwigdurende ballingschap uit de Nederlanden veroordeeld werd (2).

Genoemde Maria-Louisa van der Haghen trad daarna, den

(1) Het klooster van Marquette bezat ten jare 1630 in deze gemeente 1295 roeden lands.

(2) HS. N° 39, bl. 199, berustende in de bibliotheek der Hoogeschool van Gent.

28 October 1730, in huwelijk met Ignaas-Justus de la Tour-Tassis, heer van Balegem, enz., die den 17 October 1737, twee zonen en eene dochter achterlatende, overleed. Karel-Ignaas de la Tour-Tassis was heer van Mere in 1745. Maria-Louisa van der Haagen verbond zich eene tweede maal, den 7 Juni 1740, in den echt met Willem-Domien du Bois, gezegd Van den Bossche, geboren den 7 Augusti 1704, en sedert 29 April 1729 weduwnaar van Maria-Theresia Lantman van Notax, waarmede hij was geluwd geweest den 28 Juli 1728; zij overleed in de kinderkraam den 28 November 1742. Haar echtgenoot, Willem-Domien du Bois, stierf te Gent den 10 December 1786 en de heerlijkheid van Mere kwam intusschen aan zijnen oudsten zoon Pieter-Lieven-Lodewijk du Bois, geboren den 3 April 1741, en getrouwd met Isabella-Francisca Rooman, die de heerlijkheid aan hunnen zoon Ferdinand baron du Bois achterlieten, welke huwelijk aanging met Maria van Bouchout, en den 13 Maart 1829 ontsliep.

De heerlijkheid van Mere bestrekte zich op twintig bunder land, meersch en bosch, gelegen te Vosselare, Ste-Maria-Leerne, Deinze en daaromtrent, en gaf den eigenaar, gelijk alle heerlijkheden van eerste klas, het recht van hoogé, middelbare en lage justitie. Hare inkomsten, volgens het hieronder medege-deelde denombrement⁽¹⁾, bestonden in 12 halsters of zakken

(1) « Dit es de grootte ende denombrement van eenen leene, dat ic Symon l'Hermyte, heere van Betinsaert, als voocht van joncvrauwe Helena Viertale, doctre ende hojr by beneficie dinnentoire van wylen Jan Viertale, hucren vadre, houdende ben in leene ende manscepe van hooge ende moghende heere Mer Phls. van Montmorency, grave van Hornes, heere van der steden ende lande van Nevele, van Huusse, van Hubermont, van Roncheval, van Borcht, van Zwyndrecht, etc. ende dat van zynen casteele ende hove van Nevele, dwelek leen es een heerscip ende heerlichede, ghenacmt thof, leengoet ende auder heerscip ter Meere, liggheende ende streckende in de prochien van Vurselare, Ste Jans Lederne, Deynse ende daer ontrent, groot wesende in erfachtichede onder moten, thof, water, landen, meersschen ende bosschen, twintich bunderen ofte daerontrent, lettél min ofte meer, liggheende in diverse sticken. Item zo behoort te desen voornoemden leene ende heerscepe jaerliex in eerlicke erfvelicke rente : twaelf halsteren roghe, ghendtsche mate, noch zeshien halstren noorthoutsche evene op twee penninghen parisiss naer de beste, noch zeshien halstren ruwer evener al nevelsche mate, noch acht

rogge, Gentsche maat, 2 zakken rogge en 1 zak gerst, maat van Deinze, 16 zakken beste haver (Noorthoutsche evene), 16 Nevel-

en twintich capoenen, mids den capoen van der ponten te Meyghem, noch drie en dertich hoenderen ende een half; noch in penninckrente vyf en vichtich scellinghen, ellef penn. par., ende in erfvelicken pachte vyf en veertich scellinghen par., noch vier paer handschoen van al tsiaers lettelt meer ofte min, vallende alle dese voors. heerlicke renten jaerlicx telcken Ste Stevinsdaghe in de Kerstdaghen, streckende dese voors. eerlicke ende erfvelicke renten op zekere diverssche gronden van erven, ghelegghen in diverssche prochien, by opsetene ende afsetene laeten, die dese voornoemde rente jaerlicx seuldich zyn ende ghchouden te betaelene ende gheldene alle jaere op Ste Stevinsdach naer Kerstdach, zonder meer eeneghe vermaninghen danof te doene ofte zitte daghen daerof te houdene. Ende als yemant in gebreke es zyn rente te betaelene ten zelven daghe, so mach de erfachteghe van desen leene ofte den bailliu, omme tzelve ghebreck, den grondt van dien te wette af te winnene op datter niemant jegghens en comt ende betaelinghe doet zoot behoort. Noch behoort te desen voors. leene ende heerscepe derthien opwuenyngghen, die jaerlicx op elcken Ste Jansdach midszomere binnen zonneshyne int voornoemde hof ter Meere seuldich zyn van brynghe ende van betaelene elc enen penninck par., gheheeten wacht penninck, op de boete van drie ponden par. elc dier in ghebreke waere. Ende van allen den voornoemden gronden van erven, daer dese voornoemde rente jaerlicx op strecken, so heeft de erfachteghe van desen leene sterfcoop, wandelcoop ende toecomste met alsulcke boeten alsser toe dienen ende behooren. Noch zo vermach dit voornoemde leen ende heerscip justitie hooghe, middele ende nedere; enen bailliu, enen sergeant ofte dienaer omme op tselve leen ende heerscip te vanghene, te arresterene ende andre wettelicheden te doene, volghende den costumen van den lande van Nevele, ende dieraf rapport te doene den bailliu ende wet van den voorn. leene ende heerscepe, op zynen eedt alsoot behoort. Ende noch een vulle banc van zeven scepenen omme daarmede elcken recht ende wet te doene t'allen tyden als hys versocht werdt alsoot behoort. Ende daertoe noch mede tol, vont, bastaerde en stragiersgoet, boete tot drie pond par. ende daeronder, ende noch theste catheyl blyvende naer de doot van den opsetene laeten. Noch zo vermach derfachteghe van desen voorn. leene ende heerscepe, alzo wel op den boom ende grondt van den voors. leene als op de heerliche, vrye voghelrye, jagherye ende visscherye, ende vermach noch straetbryden twee waerfen binnen zeven jaeren, ende noch jaerlicx een duergaende jaarwaerhede, feytwaerhede ende dachwaerhede, ende berecht van dien te houdene ende doen houdene op tselve leen ende heerscip tallen tyden, dat valt ende het van noode zy. Noch zo behoort ten voors. leene ende heerscepe de thiende, streckende in de prochie van Deynse, Bachten, Vurselare, Lederne ende daeromtrent, alzo verre ende zulex als die van ouden tyden ghestaen, gheghadert ende ontfanghen gheweest heeft. Noch zo behoort ten voors. leene ende heerscepe de ghifte ende personaetscip van Deynse, ten welcken behooren toe drie prochie-

sche zakken « ruwer evene, » 28 kapoenen, 55 1/2 hoenderen, 55 schellingen 11 deniers parisis erfelijke rent, 45 schellingen pacht, en 4 handschoenen, ongeminderd de gewone rechten van sterf- en wandelkoop; bastaards- en gevonden goed, beste meubel, tol, boeten tot 5 pond parisis en daaronder, enz. Bovendien behoorden tot de heerlijkheid : 1° de tienden van Deinze, Ste-Maria-Lerne en Vosselare, een gemiddeld jaarlijksch inkomen opleverende van 150 gulden; 2° het personaat op de kerk van Deinze; 3° vier en dertig achterleenen, gelegen in verscheidene omliggende parochiën, waaronder een, dat zich te Deinze op de markt bestrekte, en waarvan de bezitter alle jaren te Paschen den heer van Mere een schaakberd verschuldigd was, met zijne wapens en acht kwartieren versierd, en uit dien hoofde het leen van het *schaakberd* geheeten. Eindelijk kwam den heer van Mere het recht toe van jacht en visscherij, op gansch de uitgestrektheid zijner heerlijkheid, en was het hem, boven de gebruikelijke « dag- en jaarwaarheden, » toegelaten

kercken, te wetene Deynse, Meyghem ende St. Jans Lederne, ende noch zeventhien beneficien, ende van allen den capelryen, costeryen ende rechte ten voornoemden personaetscepe ende gifte van den zelve drie kercken dienende ende behoorende. Item ten voors. persoonscepe behoort noch toe de Scholastere van Deynse, boven ghenoeft. Item men houdt van desen voornoemden leene ende heerscepe ter Meere zessentwintich leenen, liggende in diversche prochien, danof datter eeneghe ligghe te vullen relieffe ende te halfve relieffe, ende zom ter bester vrome van drien, ende andere diversche relieffen, diensten ende camerlineghelden teleker doot van den erfachteghen, daerof dat deen van de voornoemde leenen liggende es binnen der stede van Deynse, ghenaemt tScaeckbert, liggende op de marckt op de oostzyde van der straten, dwelck desen leene jaerlicx sculdich es te rente een scaeckbert, verwapent metter wapene van den erfachteghen met acht quartieren, geleverd telcken Paesschen, alzoot behoort ende van ouds ghecostumeert es gheweest; ende als men eeneghe van dese voornoemde leenen verandert ofte vertiert by coope, belast ofte anders, dan heeft dese leenhouder den thienden penninc van dat zy ghelden, relief ende camerlinckghelt alzoot behoort. Item zo es den voornoemden leene jaerlicx belast met zes ponden grooten tsiers, ende noch zo eyst belast van acht halstren roghs ende acht halstren ghersten ende acht halstren evene, al Deynsche mate, erfelicke rente den prochiepape van Deynse. Staende dit voors. leen ter trouwen, enz. Desen elfsten van Ougste XVe neghen en vyftich. »

(Leenen van Nevele. — Prov. arch.)

tweemaal alle zeven jaren zijne laten bijeen te roepen om de straten te doen onderhouden, enz.

Daarentegen was de heerlijkheid belast met eene jaarlijksche rent van zes pond groote, in voordeel der erfgenamen van Adolf de Gruutere; met acht zakken rogge en evenveel zakken gerst en haver aan den pastoor van Deinze, en stond zij tot een verhefrecht, ten profijte van den baron van Nevelc, in geval van verandering bij verkoop of overlijden, van 10 pond en 20 schellingen parisis.

Een register, getiteld *Hantbouck omme vrouwe Maria-Louise-Coleta-Scholastica van der Haghen*, onderhouden by joncheer *Guillelmus Dubois*, dit van den *Bossche*, sedert 1741, behelst verscheidene wetenswaardige inlichtingen over de wijze, op welke de tienden der heerlijkheid verpacht en ingezameld werden. Wij zien er uit, onder ander, dat de pachters, ten dage der verpachting, 2 schellingen groote op ieder pond, voor wijngeld, 7 grooten voor klopslag en gelijke som voor de armen te betalen hadden; dat zij alle lasten, waarmede de tienden bezwaard waren, op zich moesten nemen; tweemaal in het jaar, te Allerheiligen en te Kerstdag, betalen moesten, en dat het braakloof, de wortels, de aardappels, het koolzaad en de vitsen, op het grondgebied van Deinze wassende, niet mede verpacht werden en aan den heer bleven.

Hetzelfde register geeft ons te kennen, dat de griffier der heerlijkheid van Mere, wien het beheer over de goederen en het opstellen der akten opgedragen was, in een der in het rechtsgebied liggende dorpen verblijven moest, en den twintigsten penning des geheelen inkomens voor loon ontving. Wij lezen er insgelijks in, dat de heer gewoonlijk zijn jachtrecht aan verscheidene personen verhuurde, 't geen later door een plakkaat van Maria-Theresia verboden werd, en dat zijn recht van vischvangst zich uitstreckte op de wateren der Rekelingbeke en het Deinzewater.

Een vonnis, overgeschreven in een der registers, berustende in het archief van den Raad van Vlaanderen, van den jare 1574,

brengt ons in kennis met een geschil nopens de levering van het schaakberd, tusschen den toenmaligen houder van dit leen, met name Joris Fiers, en jonkheer Michiel van der Haghen. Eerstgenoemde, namelijk, was door den heer van Mere betrokken geworden om optijds aan zijne verplichting niet te hebben voldaan, waarop de leenhouder van het schaakberd deze zonderlinge verdediging inbracht, zich daarmede niet gespoed te hebben, omdat men er hem eens op onbeleefde wijze in de straten van Deinze naar gevraagd had. De Raad nam echter deze versooning niet aan, en veroordeelde den leenhouder tot eene boet van drie pond (1). Den 19 November 1753 werd het schaakberd door den toenmaligen leenhouder van den heer La Tour-Tassis, mits de jaarlijksche som van 12 schellingen groote, afgekocht. Er werd echter besproken, dat het bij iedere verandering van heer of leenhouder, te Paschen, benevens 20 schellingen parisis kamerlinggeld, zou blijven opgebracht worden, en dat de heer of de vrouw van Mere de er op te schilderen kwartieren mocht aanduiden.

Het kasteel of *hof ter Mere* bevindt zich op een kwart uurs afstand ten zuiden van de kerk. Ten jare 1547 liet Jan Viertale, die dit hof toenmaals bewoonde, een houten tafereel vervaardigen, waarop het kasteel met zijnen achthoekigen toren, zijne bruggen en verdere afhankelijkheden, een geheel landschap, afgebeeld staat (2). Op het voorplan dezer schilderij, welke men nog in eene der zalen van het kasteel aantreft, ziet men Jan Viertale, in burgerkleeding, benevens zijne vrouw en drie kinderen, waarvan het jongste op den arm der voedster gedragen wordt. Verder ziet men eenen Spaanschen ruiter, met eenen witten hazewind en verscheidene andere honden, zich ter jacht

(1) *Acten, decreten ende Sententien, 1572-1578, N° 143.*

(2) De geleerde priester J.-B. LAVAUR, wien wij deze beschrijving uit zijn handschrift over Vosselare ontleenen, denkt, dat deze schilderij wel zou kunnen vervaardigd zijn door den landschapschilder Matthijs Cock, van Antwerpen, overleden omtrent 1552, of door zijnen broeder, Jeroom, gestorven omtrent 1570.

begeven, gevolgd van eenen klopjager te voet, die de weitasch, den jachthoorn en eene lange piek draagt. Het tweede plan vertoont eenen reusachtigen boom, onder welks kruin de vierschaar zetelt. Een der rechters leest het vonnis af vóór den plichtige, achter wien eene vrouw op de bank der getuigen zit. De witgebaarde baljuw, die zich ter linkerzijde op de schepenenbank bevindt, houdt de roode roede geheven. De proost en een Kapucijn staan achter de rechters; in den hoek bemerkt men eenen boogschutter, en wat verder, eenen bode, die aan den griffier een perkament overhandigt. Rechts, op eenigen afstand van de vierschaar, ziet men eenen anderen justitiebediende een verschil tusschen eenen man en eene vrouw vereffenen, en in het verschiep, de torens van Ste-Maria-Lerne, Odonk, Gent en Deinze.

Het tijdstip, op welk het kasteel ter Mere gebouwd werd, kunnen wij, bij gebrek aan inlichtingen, niet al te bepaald opgeven; het bestond in allen gevalle, zoo wij gezien hebben, reeds in het midden der XIVe eeuw, wanneer « mijnheere van der Meere, » die er hoogstwaarschijnlijk de stichter van was, het bewoonde. Na meermaals, onder andere in de XVIe eeuw, hersteld te zijn geweest, werd het door Willem du Bois, in de verledene eeuw, ten grootsten deele herbouwd, en eindelijk omtrent 1818 nogmaals zoodanig veranderd, dat de laatste sporen van zijn oorspronkelijk karakter er bij verdwenen.

Eene aankondiging, voorkomende in de *Gazette van Gend* van den 1 Mei 1777, en waaruit wij zien dat het kasteel toen te huren was, beschrijft het als « een schoon, groot, geriefelyk ende « welgelegen kasteel, met hovingen rond en achter hetzelfde, « gloriëtte ende andere geriefelykheden, rond in zyne wallen, « gelegen binnen de prochie van Vosselaere, tegen degene van « S. Maria-Lerne, lande van Nevel, genaemd het *Kasteel van « Meere.* »

Onder het schrikbewind diende hetzelfde kasteel tot schuilplaats aan twee gevluchte Fransche priesters, Alexander Thierry, onderpastoor van Mont-Javoult (Oise), en J. de Labre, pastoor van

Wailly (Pas-de-Calais). Weinig tijds daarna waren de bewoners verplicht het te verlaten en de wijk naar Holland en Duitschland te nemen. De Republikeinen doorsnuffelden er alle hoeken en kanten, doch gelukten er niet in, de voorwerpen hunner begeerlijkheid, de kapelversierselen, te ontdekken. In het begin dezer eeuw werd het kasteel eenigen tijd aan den burchtgraaf van Nieupoort verhuurd en in het jachtseizoen door hem bewoond. Tegenwoordig behoort het aan den edelen heer Gustaaf de Kerchove van Oeselgem, burgemeester der gemeente, die gehuwd is met eene dochter des heeren Ferdinand baron du Bois van Herdersem, laatsten heer van Mere, met name jonkvrouw Clementina du Bois, en er sedert 1843 zijn zomerverblijf houdt.

De kapel van het kasteel ter Mere werd ingericht in 1759. Hare archieven leeren ons, dat Z. H. J.-B. de Smet, bisschop van Gent, den 16 Juli van dit jaar aan de toenmalige eigenares, Maria-Louisa van der Haghen, de machtiging verleende om haar leven lang in die kapel de mis te laten lezen. Mgr. Lobkowitz vernieuwde die toelating voor zeven jaren, den 15 April 1793; zij werd nogmaals voor een gelijk tijdstip door den aartsdiaken Waepenaert, als bedienaar van den openstaanden bisschoppelijken zetel, den 6 April 1802, toegestaan; voor zes jaren door Mgr. Fallot de Beaumont, in 1804, en door Mgr. Broglie, in 1810, vernieuwd; en eindelijk opnieuw in voordeel der tegenwoordige eigenaars, den 16 September 1857, door den bisschop Delebecque, vergund.

Deze kapel, in welke, onder andere, van 1804 tot 1816 door pater Loontjens, van de orde van Premonstreit, en vóór eenige jaren door den geleerden priester J.-B. LAVAUT, gedurende zijn verblijf op het kasteel te Vosselare, dienst gedaan werd, is versierd met eene goed gebeeldhouwde marmeren altaartafel, en met een klein op hout geschilderd tafereel, voorstellende de *Balseming van Christus*, en geteekend *Franck*.

Het ncerhof was in de XVIIe eeuw, onder zaailand, meersch en bosch, 16 bunder groot. Te dien tijde beliep de pachtprijs 4 pond groote per bunder. In 1741 had het eene uitgestrektheid

van 25 bunder, en werd het verpacht voor 44 pond groote, ongeminderd de levering van eenen zak boekweit, 2 koppelen kiekens, eenen zak appelen, een koppel jonge eenden, een vet lam of 5 gulden, 4 karren lochtingmest, en twee karweien 's jaars. Ten jare 1748 beliep de pachtsom, ten gevolge van den oorlog, slechts 40 gulden. Op het kasteel was ook eene brouwerij.

De galg der heerlijkheid van Mere bevond zich op een vijftal minuten afstands van het kasteel, in de richting van het kanaal van Schipdonk(1). Een twintigtal meters verder verheft zich een prachtige reusachtige boom, gekend onder de benaming van de *Merelinde*. Deze boom, misschien de eenige in zijn slag, en in welken eenige kwaaddoeners ten jare 1794 eene opening maakten, heeft aan den grond eenen omvang van meer dan 12 meters, of 42 Gentsche voeten, en is ter manshoogte nog iets meer dan 8 meters, of 28 voet, dik. Te midden in zijne holte, welke bij de 5 meters omtrek beslaat, en waarin dertig leerlingen uit het college van Tiel den 7 September 1858 gezamenlijk gestaan hebben, bemerkt men twee stammen van $4\frac{1}{2}$ en $2\frac{1}{2}$ voet doorsnede, die ter hoogte van 3 meters zich met het overige van den boom vereenigen. Zijne kruin overschaduwet eenen omtrek van niet min dan 228 voet. Ten jare 1842 werd de Merelinde gesnoeid; de takken, die er van kwamen, konden nauwelijks op zeven wagens geladen worden. Het was toen 55 jaren geleden dat de boom laatstmaal was gekapt geweest.

Behalve de heerlijkheid van Mere, bestrekte zich in deze gemeente het heerlijk *goed ten Broeke* en het *goed ter Meersch*.

Het *groot goed ter Meersch*, op tien minuten afstands ten noorden van de kerk gelegen, en van breede wallen en dreven voorzien, behoort aan den baron Adolf della Faille van Huise, erfgenaam van Jan-Bapt. della Faille, heer van Huise en grootbaljuw van Gent, die er in de XVIIIe eeuw eigenaar van werd. Men bemerkt er nog de oude ingangpoort en een deel der oor-

(1) Het landboek van Vosselare vermeldt, bl. 114, een stuk lands geheeten het *Galghestuck*.

spronkelijke stallingen en muren van de XIIe eeuw. De overlevering wil, dat de Tempeliers aldaar hunne verblijfplaats hadden, en dat na de afschaffing dier orde, in 1512, de familie Van der Meersch, van Nevele, er in het bezit van kwam. Wat die overlevering schijnt te bevestigen, is de aanwezigheid, in de nabijheid van dit goed, van landen genaamd het *Tempelhof* en het *Tempeland*, welke in 1650 aan de Commanderij van Malta, te Gent, toebehoorden.

Het *goed ter Meersch* was onder land, meersch, bosch en water, 53 bunder groot, en in 1460 het eigendom van Jan van der Meersch. Op het einde der XVe eeuw behoorde het eenen Jan van Vaernewijck.

In de XVIe en de XVIIe eeuw, zoo wij uit de leenboeken van Nevele zien, behoorde dit goed, gezamenlijk met eene andere hofstede, *het klein goed ter Meersch*, aan de familie De Zoete, onder ander in 1512 aan Roeland de Zoete, in 1575 aan Denijs de Zoete, en in 1615 aan Charlotte de Zoete, vrouw van Hautrain, Laval, enz., gehuwd met Antoon de Grenet, heer van Werp; later aan Philip de Hautepenne, enz. — Philip de Labije, baljuw van Nevele, woonde op het kasteel ter Meersch ten jare 1665.

In 1742 behoorde het aan Frans-Albrecht del la Faille, en in 1782 aan Max-Jacob del la Faille, barons van Huise.

Voorts waren hier nog verscheidene niet onbelangrijke leenen, afhangende van de leenhoven van Nevele of van Mere, onder andere, *het leen te Pilare*, dat in 1464 aan Joost van der Meersch toebehoorde; het leen *ter Duust*, waarvan het foncier 9 bunder groot was, en dat toebehoorde aan Jan van der Looven, in 1460, Danciel en Elisabeth van der Looven; vervolgens Jan de Block, in 1550; Pauwels Toebast, in 1558, Lieven Toebast, in 1565, Pauwel Toebast, in 1587, en Willem Huwe, in 1660; de *grootte* en de *kleine Halsbrugge*; het leen *te Lombarden*, in 1460 aan Michiel Talboom; het *goed ter Looven*, groot 24 bunder, en in 1501 aan Jan de Neckere, gehuwd met Catharina de Vos.

Burgemeesters van Vosselare (†).

Emanuël Comparé	1805
Frans baron Dubois.	1809
Ferdinand-Maria-Jozef baron du Bois . . .	1817
J.-Fr. de Loof	1850
G. de Kerchove van Oeslgem	1848

III.

GESCHIEDENIS. — Alhoewel het weinig te veronderstellen is dat deze gemeente niet, zoowel als het naburige Nevele, haar aandeel in de middeleeuwsche oorlogen en beroerten gehad hebbe, vinden wij er echter niet vroeger dan ten tijde der beeldstorming in de XVIe eeuw melding van gemaakt.

Wij meenen niet beter te kunnen doen dan hier het alleszins merkwaardig verhaal te laten volgen, wegens eenen Geuzeninval, die te Vosselare in den nacht van 4 October 1575 plaats greep. Dit stuk behoort tot het kerkarchief, en draagt de dagteekening van 12 November 1576.

« Vuytte dien dat in den jare Ons Heeren duust vyf hondert
« vyf ende tzeventich op den vyfsten der maendt van Octobre
« ghecomen zyn ten huysen van Pieter van Speybrouc f^r Erasmus,
« in der nacht zeker roovers ende quaetwillighe die onder ander
« rooveriën ende gheweldt dat zy ten huse van den zelven Pieter
« deden, hem ghenomen ende ontvremdt hebben vele ende
« diverse van zine briefinen die zy binnen den zelven zinen

(†) De baljuws van Nevele bedienden ook Vosselare. De gemeenterekeningen van Vosselare werden ieder jaar onderworpen aan de bekrachtiging van het magistraat des lands van Nevele.

« huse vonden ende onder andere eenen wettelicken chartre van
« een erfvelicke chensrente van twaelf schellinghen grooten
« tsjaers, die hem anneghedeelt was in 't sterfhuus van zine
« vadere, ghecommen uutten sterfhuse van Daneel van Speybrouc
« zinen grootvader, die op den vi^e der voorn. maendt by hemlic-
« den in sticken gesneden ende gheschuert wierden. Omme an-
« onse naercommers, die dese presente letteren zullen zien ofte
« hooren lesen, een denckbeeldt te gheven der droefve tyden
« die wy beleeft hebben, zo laten wy hier een cort verhael
« volghen van 't ghuendt in der nacht van den iiii der voorn.
« maendt in de prochie van Vursselare by Nevele es gheschiedt,
« so ooc inder vorighen nacht andre roovers ende brandstich-
« ters, dewelcke boschgheusen ende beeldstormers ghenoept
« wierden, ende die ghewapent mette instrumenten omme alles
« te schenden ende te breken, met gheheele benden tplatte landt
« doorloopende, makende zo groot rumoer ende vreeselick
« gheluyt dat hunne roepinghe resonnceerde door alle straten,
« omme daerdoor die goede landtslieden te schricken, te verja-
« ghen ende aldus hun beter te connen spolieren ende berooven
« van 't ghuendt dat ze met zweet ende arbeyt duechdelick ende
« met eeren verghaert hadden, in de prochie van Vursselare by
« Nevele waren ghecomen, alwaer dat zy d'hofstede ghelegghen
« in de Mcirstrate, van aude tyden ghenoept Prannekensstede,
« daer doen ter tydt in woonende was eenen Pieter de Key, filius
« Gheerolfs, berooft ende ghepilleert hebben, ende naer dat
« eenige gheile bocken van derzelver rabauwen bende, twyf van
« den voorn. De Key, dewelcke op hunne aencomste van zine
« stede was gheevadeert ende ghevlugt ende zine dienstmaerten
« ghevioleert ende vercracht, als ooc onmenschelic ende gruwelic
« gheslaghen, haerlieden naeckt uutgecleedt, de handen ende
« voeten tsamen gheenoopt, ende by haerl. hair ande boemen
« hadden ghebonden, hebben zy alsdan tvier in de voorn. stede
« ghestoken, dewelcke te pulvere verbrant es, soo zyn zy door
« de glasventers in die zeer oude keerecke gheclommen, daer zy
« door hunne malevolentie een onuutsprekelicke schade ende

« bedervynghe inne ghedaen hebben, als onder andere roove-
« rien ende saccagierynghen, die zy daer bedreven hebben, dat
« claghelic was voor de ooghen van der prochianen ende alle
« godsvruchtighe menschen, zo zyn voor eeuwighe memorie van
« hunne gruwels en razernye, de schoone gheschilderde glas-
« vensters, den precestoel, biechtstoel, de costelicke welcline-
« kende nieuwe orghele, de belden ende schilderyen, onder de
« welke was eene van die constighe hant van Mr Hughe ghe-
« schildert, zynde eene cruyssinghe Ons Heeren met belden alzo
« groot als tleven, alsooc de magnifycke marmere vunte, alle
« welke sticken de voorn. kereke decoreerden ende vercierden,
« door hemlieden in sticken ghecapt, gheschuert ende verdorven,
« zy dan noch niet verzaedt zynde van hunne boose malefactien,
« alsdan ooc opghelicht hebben den deesteen des grafkelders
« van den zeer antycken ende edelen gheslachte Goethals,
« gesproten uutten noblen Italiaenschen stamme Bonicolti ghe-
« noempt, twelcke sedert vele eeuwen uut Italien in Vlaendren
« es ghecommen, zo ons aude authentycke schriften zegghen,
« ende datte zeer vele gheleerde gheestelicke, alzo tbleeck an
« den zeer eerw. onlangs ten eeuwelicken lichte gheresen
« canonick van Sente Baefs binnen Ghendt, ghenoept Gillis
« Goethals, die door zyne groote conste in de medecynen ende
« chirurgie de schamele crancke ter hulpe quam ende costeloos
« tractierde, alsooc diverscher vrome mannen die groote feyten
« van wapenen deden in theylich landt op die wreede ende
« onghelooighe sarracenen etc., etc., onder hemlieden telt,
« daer uitroovende ende met hemlieden nemende die zeer
« costelicke ende magnifycke tafele van metale ofte copere, op de
« welke de wapenen, quartieren van edeldom, effigien ende
« belden alsooc de epithaphie zeer constich ghesneden waren,
« van joncheer Baudewyn Goethals f^r Heyndriex ende van vrouwe
« Catharine van Lembeke f^a Hughes, in zynen levne eenen
« man van grooten stade ende verstandt, meester van requesten
« ordnrs skeysers Maximiliaen ende ten diverse werfven
« schepene der stede van Ghendt gheweest, grooten bezitter van

•

« gronden van erfven in den lande ende heerlicheyt van Nevele,
« alsooc in de voorn. prochie van Vurssele, ende waervan
« onder andere deel maecten den Goethalsbosch, groot elf
« hondert roeden ghestaen ende gheleghen an de Damstrate, by
« 't ghoet ter Meersch, ende daerneffens een stiek lands ghe-
« noempt tGoethals stiek, groot int gheheele vier ghemeten en
« half, alsnu toebehoorende eenen Gillis van Quathem, f^s Pieters,
« van zine wettelike gheselvede mejoncvrouwe Marie van Rave-
« schoot, f^s Adriaen, ende nichte van die zeer wyze Mevrouwe
« Catharina van Raveschoot, in haer levene xviii^{ste} abdesse int
« clooster van Oosteeckloo, van Cistertien orden ende eene
« vermaerde abdye der edelste joncvrouwen van Vlaenderen,
« ende van hunne dochtere Maria, die zeer jonck overleect,
« deweleke nu meer dan vyftig jaren daerinne liggen begra-
« ven, zoo ooc ontrent de twintich jaren hunne beede sonen
« joncheeren Gheerot en Jan Goethals, in hunnen tyt schilt-
« enapen van Keyzere Carel de vyfste, welcke epithaphie
« neffens den voorn. grafkeldre noch te zien es, verwach-
« tende met andren des almachtighen Godts rechtveerdich oor-
« deel, » enz.

Tijdens de inrukking der Fransche legerbenden in deze gewes-
ten, onder Lodewijk XIV, had Vosselare niet weinig van den
overmoed dier buitzoekende overweldigens uit te staan. Onge-
minderd de buitengewone belastingen, waarmede de inwoners
en de gemeente geslagen werden, werd de kerk omtrent den
jare 1675 met plundering bedreigd, en zag de pastoor de
noodzakelijkheid in, de bijzonderste kerkmeubelen naar Gent,
in het klooster van Groenenbrielle, ter bewaring te zenden.
In de maand April 1676 werd Vosselare en gansch het land van
Nevele met eene nieuwe overgrootte belasting belegd. Twee jaren
later, gedurende de belegering van Gent door Lodewijk XIV,
grepen er te Vosselare en in den omtrek zulke ergelijke toonee-
len van wege de Fransche krijgsliden plaats, dat onze pen ze
bijna weigert te beschrijven; de hieronder medegedeelde korte
uittreksels uit de registers van den burgerlijken stand kunnen

er, beter dan wij 't verhalen kunnen, een denkbeeld van doen opvatten⁽¹⁾.

In 1685 moest de gemeente aan de Franschen, in hun kamp te Harelbeke, voor 4555 gulden vee, granen en voeder leveren.

Het volgende jaar betaalde zij aan het bestuur der kastelenij eene som van 5374 gulden, als aandeel in de krijgsecontributione, onverminderd hetgeen zij nog voor koeien, voeder, enz., had moeten betalen.

Den 18 Augusti 1684 kwamen zes duizend Fransche ruiters zich te Vosselare en in de omstreken nederslaan, om de ingezetenen, die met het opbrengen hunner belastingen verachtard waren, tot betaling te dwingen. De vijand, onder bevel van den markies De la Trouche, vernielde geheel den oogst, en veroorzaakte onder de ingezetenen eenen zoo grooten schrik, dat zij met meubelen en vee naar de stad Gent vluchtten, en er op zolders en in stallen verbleven totdat de Franschen afgetrokken waren. In 1688 werd de kerk tot tweemaal toe⁽²⁾, en in 1691 en Juli 1696, door de troepen van Villeroy, die toen zijn kamp in de omstreken van Deinze had, uitgeplunderd. Den 10 Jannari 1691 kampeerde hier ook een deel van het Fransch leger, onder bevel van den markies De Boufflers. Den 17 September 1694 sloeg een groot deel van het leger der Verbondenen te Nevele en Vosselare zijne tenten op; het verbleef er tot den 8 der volgende maand, en kwam er meer dan eens nog nadien, onder andere den 16 April 1695, zijne tenten opslaan. Dat plundering en geweld hiermede telkens gepaard gingen, hoeft nauwelijks, wie met de geschiedenis diens ramspoedigen krijgstochts bekend is, gezegd te worden. Zoodanig, lezen wij in eene eventijdige oorkonde, waren de inwoners « by executie militaire van

(1) « An. 1674, 18 Martii, obiit Joanna Bruchmans, 19 annorum, *strupro per vim oblato à Gallis...* »

« An. 1678, 1 Junii, obiit Adriana Bosschere, 17 annorum, *strupro per vim oblato à Gallis in domo sui patris....* »

(2) « Cum exorto bello anno sequente (1688) ecclesia à Gallis fuerit bis spoliata ex parte. »

« weghe de Fransche croone in hunne persoonen ende beestiac-
« len ghepraemt, » dat de gemeenteoverheid, « omme voordere
« oncosten van executie te eviteren, » eene geldleening van 200
pond groote, tot betaling der belastingen, aanging (1). Of de som,
echter, in tijds niet werd opgelicht, dan wel of de gemeente met
nieuwe drukkender lasten bezwaard werd, stellig is het althans,
dat de burgemeester van Vosselare tot in den jare 1697 als gijze-
laar in het gevang zat, en men de tusschenkomst van den Raad
van Vlaanderen ter zijner bevrijding moest inroepen, waaraan dan
ook eindelijk gevolg werd gegeven. Het hieronder medegedeelde
vertoog van de wethouders en notabelen der gemeenten Meigem,
Vosselare, St.-Jans-Leerne, Vinkt en Zeveren, behelst een akelig
tafereel over den toestand, in welchen die dorpen zich toenmaals,
ten gevolge van den oorlog, bevonden (2). Niet alleen, zooals in
de registers van den burgerlijken stand van dit tijdstip te zien is,
kon men gedurende de jaren 1691 en 1692 geen enkel huwelijk
in de kerk van Vosselare aangaan, en was men verplicht zich
daarvoor van de kerk van Nevele te bedienen (3), maar lagen

(1) *Not. acten*, van 1692-1702, N° 102, bl. 281. — Arch. van den Raad van Vlaanderen.

(2) « Les assaieurs et notables des paroisses de Meyghem, Vosselaer, St.-Jans-Leerne, Vinckt et Severen, remonstrent par requête qu'ils se sont adressez au Vieuxbourg par diverses requêtes pour estre secourrus dans l'impossibilité de satisfaire à ce qu'ils doibvent au comptoir de la même chastellenie, non seulement à cause des ruines et dévastations qu'ils ont souffert pendant cette guerre, mais principalement que les débiteurs de ce qui reste à payer sont fugitifs, morts ou insolvenz, de manière que ceux de la dicte chastellenie en estant pleinement informez, ont représenté le tout à Sa Majesté, qui a été servie de leur demander les moyens pour soulager les rentes, dans cette nécessité et misère, et quoiqu'on apprend qu'ils auroient satisfait, il n'y seroit pourvu à la destruction entière des dites paroisses, demeurant leurs bourgmestres toujours en prison où ils ont été détenuz depuis plusieurs années partant que Sa Majesté soit servie, considérant l'état misérable des réquerants par le campement des armées au quartier de Deynze, de remettre tout ce qu'ils doibvent, afin qu'ils ne soient obligés d'abandonner leurs maisons et de laisser leurs terres désertes, enz. »

(*Brieven ende Rescriptien*, 1697-1702, bl. 23. — Arch. van den Raad van Vlaand.)

(3) « Quod hoc anno 1691 continua bella infestaverint adeoque pauca matrimonia contracta et sacristia et templum spoliatum, si vero reperiren-

daarbij de schoonste hoven verwoest en de beste landen ombeplogd en verlaten, bij zoo verre, dat alle landbouw er om zoo te zeggen dood was, en meer dan eene familie tot den bedelzak werd gebracht.

Eene officiële opgave der verliezen en onkosten, door het Fransch leger in 1708 veroorzaakt, en voorkomende onder het archief van de voormalige kastelnij des Ouden-Burchts, geeft voor Vosselare op : aan plundering, afbraak van huizen, vellen van boomen en levering van voeder, 5552 pond 9 schellingen 10 grooten; voor levering van hout, en dienst van paarden en wagens, 105 pond 18 schellingen 9 grooten.

In 1790 kwam hier ook een vrijwilligerskorps tot stand, en werd de Patriottenbeweging met geld ondersteund.

IV.

KERK VAN VOSSELARE. — Deze kerk, den II. Eligius toegewijd, is gewis een der schoonste godsdienstige gebouwen die men in de dorpen van Oost-Vlaanderen aantreft. Zij behoort, schrijft de geleerde oudheidkundige J.-B. LAVAUT, wiens beschrijving van het gebouw wij bijna letterlijk overnemen, tot de sierlijke school der stad Brugge, van welke in de XIVe eeuw zooveel heerlijke gebouwen in West-Vlaanderen oprezen, zooals men er zich door de teekeningen, in SANDERUS' *Flandria Illustrata* voorkomende, van overtuigen kan.

De toren, een der oudste deelen dezer kerk, en die door zijne sierlijkheid en zijnen bouwtrant de algemeene bewondering wekt, is 56 meters of 196 voet hoog, en rijst acht-

tur, ideo hoc spatium est relictum. Anno 1692, 14 Septembris, matrimonium contraxere in Nevele, propter bella, tribus proclamationibus praemissis, Joannes Scholier et Livina de Clereq. »

(Register der huwelijken van 1691-1692).

hoekig te midden van het gebouw op. Heel deze toren, de naalde er onder begrepen, is langs binnen in grooten baksteen en langs buiten in witten Balegemschen steen gebouwd. Het timmerwerk, uit kloek ongepeld eiken hout bestaande, vormt eene stelling van zes verdiepingen tot aan het toppunt der spits, in welke, op ongelijke hoogten, klaverbladvormige dakvensters uitkomen. Eene enkele klaver bekroont het toppunt ten westen.

Iedere hoek der spits is versierd met eene rij uitspringende haken of krammen, gebeiteld in den vorm van een ineengekruld koolblad. Rond den voet der torenspits bestaat eene gaanderij, welke eertijds met eene fraaie leuning versierd was, en in 1859 door een misvormig houten afschutsel vervangen werd. De hoeken elker doorsnijding zijn met gootsnuiten of spuwers voorzien. In iederen der acht hoeken van den torenvoet bemerkt men een ogivaal venster, in een welfboogsieraad gevat, dat rond den toren loopt. Inwendig rust de toren op vier vierhoekige wandstijlen, welke door volronde bogen met elkander verbonden zijn. Deze wandstijlen zijn ondersteund door een uitspringend veelhoekig voetstuk, met een eenvoudig dekstuk bekroond, en van kanzuilvormige uitsneden van 0^m,20 diepte voorzien, welke langs twee zijden een hoofd voor balksleutel vertoonen.

In den kruisbeuk, van weerskanten van den middelbeuk, zijn drie arcaden, welke op grove vooruitspringende steunpilaren rusten. Deze bogen behooren tot den Gothischen of ogivalen bouwtrant, ter uitzondering van die naast de sacristij, welke volbogig of Romaansch is. In het diepe van ieder zijkoor bemerkt men eene credens; degene van den rechterbeuk vertoont eene eenvoudige spitsbogige nis zonder versieringen; de andere is drielobbig, 1^m,27 hoog en 0^m,70 breed, en bekroond met een toegestopt spitsbogig venster.

Het hooge koor is verlicht door drie vensters, welke ongelukkiglijk in 1828 van hunne steenen drielobbige vensterkozijnen beroofd werden. De ribben van het gewelf zijn gekruist en rusten op lichte in den muur geëngageerde kolommen.

Het houten gewelf van den middelbeuk en van de kruisbeuken is zeer hoog en vertoont nog eenige overgeblevene sporen van zijnen oorspronkelijken bouwtrant. Het is te bejammeren dat men dit gewelf gewit heeft, en dat de oorspronkelijke kapitelen en balksleutels door andere van de XVIIIe eeuw zijn vervangen geworden. De middelbeuk en de zijbeuken zijn van weerskanten gescheiden door drie cilindervormige zuilen, met een eenvoudig dekstuk bekroond. De achthoekige voetstukken dezer zuilen zijn behouden geworden.

De voorgevel der kerk, in witten Balegemschen steen gebouwd, is niet ouder dan de XVe of de XVIe eeuw; hij is door vier zware drummers of schoormuren ondersteund, en versierd met een schoon straalgevend ogivaal venster, met een eenvoudig boogspiraal bekroond. Men ziet er nog duidelijk de sporen der in de XVIIIe eeuw opgehoogde zijbeuken. Het deel des grooten beuks, zich boven de muren dier gewezen zijbeuken verheffende, is insgelijks in steen van het land van Aalst gebouwd, terwijl het deel daaronder uit gewonen baksteen vervaardigd is. Beide deze deelen zijn op gansch de lengte des beuks door eenen band gescheiden, op welken van weerskanten drie, thans toegemetselde, spitsbogige vensters rustten. Deze vensters, waarvan de lijsten nog te zien zijn, waren 1^m,15 hoog en 0^m,60 breed.

De voorname ingangdeur dagteekent van 1666, en was vroeger met verscheidene hoefijzers bekleed, waarvan slechts een enkel, in zeer ouderwetschen vorm, en met de letters J en W versierd, is bewaard gebleven. Rond den kerkmuur zijn verscheidene ijzeren ringen, aan welke men de ter zegening komende paarden vastmaakte.

In 1675 deed men groote herstellingen aan de daken, aan de vensters en aan den toren, en in 1687 werden, met toestemming van den abt van Drongen, die het patronaat over de kerk bezat, en van den heer van Nevele, de zijkooren gebouwd (1).

(1) « Anno 1687, de consensu... laterales chori erecti sunt expensis ecclesiae. Posuit primum lapidem Pastor (Livinus van der Meerem) et Baro de Nevele, unde tanta ecclesia contraxit debita. » (Register van geboorten van 1690.)

Ten jare 1765 werd de kerk, die tot dan eenen roodsteenen vloer had, met Doorniksche steenen bevloerd. In 1769 stak men de gewelven en in 1795 betaalde de pastoor De la Val 40 Brabantsche guldens aan J.-B. van de Capelle voor plans om de kerk te herstellen, waaraan echter geen gevolg werd gegeven. In 1828 werden de muren bezet.

In 1837, eindelijk, werden aan den toren gansch misselijke herstellingen toegebracht. Wanneer de thans gedeeltelijk afgebrokene torenspits opgemaakt en de kerk naar behooren hersteld zal zijn, zooals door de koninklijke commissie der gedenkstukken den wensch is uitgedrukt, is iets, waaromtrent wij de inlichting moeten schuldig blijven.

A.-L. VAN HOOREBEKE meent de stichting dezer kerk tot de XIe eeuw te mogen doen opklimmen, en steunt zich vooral op eene charter van den jare 1087, waarin over de kerk van Vosselare gewag gemaakt wordt(1). LAVAUT, die van het gebouw eene bijzondere studie gemaakt heeft, kent er geen hooger tijdstip aan toe dan de XIVe eeuw, en staaft zijne denkwijze op zulke onloochenbare bewijzen, dat wij geen oogenblik aarzelen zijn gevoelen bij te treden. Met den zoo geleerden als gewetensvollen oudheidkundige DE CAUMONT merkt hij op, dat, te rekenen van de XIVe eeuw, meest altoos eene gaanderij, van eene steenen leuning voorzien, aan den voet der torenspitsen, gelijk te Vosselare, aangetroffen wordt; dat tot dan toe de pyramidale daken der torens weinig versierd waren, en men ze eerst sedert dit tijdstip met klaver- of roosvormige openingen en de hoeken met haken of krammen bekleedde; eindelijk, dat het volgens SCHAYES in de XIVe eeuw is, dat men de eerste achthoekige torenspitsen in steen is beginnen te bouwen, alhoewel de meeste slechts tot de XVe of de XVIe eeuw opklimmen, en er, ten andere, DE CAUMONT geene torens van dien aard van vóór de XIVe eeuw bekend zijn(2).

(1) *Notice historique sur la commune et l'église de Vosselaere*, 1843, bl. 21.

(2) *Antiquités monumentales* par DE CAUMONT bl. 241. — SCHAYES, *Hist. de l'Architecture en Belgique*, II, 112.

Wat de genoemde wandstijlen en de rondbogen betreft, welke volgens A.-L. VAN HOOREBEKE tot het door hem opgegevene tijdstip behooren zouden, is aan te merken, dat men daarnaevens, in het niet veranderde deel der kerk, den zuiver spitsbogigen stijl aantreft, en deze ineenmenging van verschilligen bouwtrant in meestal de kerken der buitenparochiën waar te nemen is. Alleen de Romaansche bogen in het kruis der kerk, zegt LAVAUT, zouden een verwijderd tijdstip kunnen aangerekend worden, indien het ontgenspreklijk bewezen ware, dat deze bouwwijze in de XIIe eeuw is verlaten geworden. Doch hoeveel gevels van huizen vindt men, in Gent bij voorbeeld, niet, die op dezelfde wijze versierd zijn? Wat meer is, het staat vast, dat in de dorpskerken de voortgang en de wijziging der bouwkunst zich maar zeer traag geopenbaard hebben, en dat er in de buitengemeenten menige kerk bestaat, die men op het eerste zicht als een gebouw van hooge oudheid kan beschouwen, terwijl zijne oprichting slechts tot een later tijdstip opklimt (1).

In zijn *Abécédaire d'Archéologie Religieuse*, bl. 545, leert ons DE CAUMONT, dat het gebruik van zich na den misdienst de handen te reinigen, met de XIVe eeuw algemeen geworden zijnde, de piscinen en credensen in de kerken omtrent het midden derzelfde eeuw slechts uit eene enkele arcade en eene enkele piscine meer bestonden. Het bestaan eener dubbele piscien in deze kerk, nevens de doopvont, zou met het bovenaangehaalde dus schijnen in strijd te zijn; doch het is mogelijk, dat deze dubbele piscien van de voorgaande kerk voortkomt, ofschoon zij, volgens LAVAUT, boven de XIVe eeuw niet schijnt op te klimmen.

Of er van de oorspronkelijke kerk van Vosselare, 't is te zeggen van degene, vermeld in 1087, nog eenig overblijfsel bestaat, is grootelijks te betwijfelen; trouwens, hoe anders de regelmatigheid harer steenverbinding en haar gebrek vooral

(1) SCHAYES, *Hist. de l'Architecture en Belgique*, uitg. van 1833, I, bl. 264.

aan bloksteen en dergelijke oude aanduidingen uitgelegd, terwijl men dit alles aan de oudste deelen der kerken van St.-Maria-Leerne, Zeveren, Vinkt en Landegem niet op te merken heeft? Dat er eene akte bestaat van den jare 1230, waarin over de herstelling van den toren der kerk van Vosselare gewag gemaakt wordt, en waarover wij verder nog handelen zullen, is, onzes dunkens, geen bewijs, dat het hier de tegenwoordige kerk en nog min haren toren geldt; in die akte, immers, is er, onder de dringendste herstellingen, welke de toren toen behoefde, van zeer groote timmerwerken, weinig of niet van het metselwerk spraak; eene latere akte van 1320, waarbij door Gozewijn van Zillebeke, gezeid Taccoen, en zijne vrouw Clara van Zantvoorde, onder ander, verklaard wordt dat dezès vader Boudewijn van Zantvoorde in zijn bosch de noodige boomen ter herstelling van den toren had laten kappen, gewaagt insgelijks van « groete reparacien an den temmerwerke, » en geen enkel woord van het metselwerk; hetgeen, voor eenen toren, tot aan zijn toppunt gansch met steen bekleed, in allen gevalle zonderling voorkomt, en ons met de koninklijke commissie der gedenkstukken⁽¹⁾ onderstellen doet, dat de toren der kerk van Vosselare, zooals de meeste van dien tijd, enkel in hout was, en bijgevolg zoo dikwijls aan herstelling onderhevig is geweest.

Ziehier wat door den pastoor Lieven van der Meeren in het register van geboorten, aanvangende met 1690, over den oorsprong der kerk dezer gemeente gezegd wordt: « A quo et « quando praecisè sit fundata ecclesia de Vosselaer in nullis an- « tiquis monumentis exstat memoria, sevientè continuo in nostro « Belgio marte, etiam ecclesiis infesto; jacta fundamenta a quo- « dam Mommorentio, vulgi est opinio, magis nota quam pro- « bata, idque quia olim huic dictioni praefuere et tantum ad « modernos dominos; decapitato Hornio, ejusque bonis fisco « delatis, devoluta est Nivella, cujus appendix est Vosselaer... »

(1) *Bulletin de la Commission royale des monuments*, 1863.

Volgens deze aanteekening zou de stichting der kerk van Vosselare eenen Montmorency toegeschreven worden; doch dat deze bewering mis is, blijkt hieruit, dat de familie van Montmerency slechts omtrent het midden der XVe eeuw in het bezit der heerlijkheid van Nevele, en bijgevolg ook van Vosselare, gekomen is. Dat de overlevering, nogtans, door den pastoor van der Meeren aangeboekt, als zou de kerk eenen vermogenden heer tot stichter gehad hebben, op eenen goeden grond rust, is zoo onwaarschijnlijk niet; trouwens, het verdient opmerking dat bij het volk de stichting onzer oude kerken meest altoos aan de eerste geloofspredikers, uiterst zelden aan machtige familiën of andere bijzondere personen toegekend wordt. Van dit standpunt uitgaande, hebben wij het recht, meenen wij, onze oogen te richten tot de aanzienlijke familie Van der Meersch, van Nevele, die in de XIVe eeuw zoovele bewijzen harer mildheid jegens de kerk van Vosselare gaf, en er hare verblijfplaats en hare grafsteden had. Het kerkarchief van Vosselare bezit verscheidene belangrijke stukken van dit tijdstip, waaruit, bij een aandachtig onderzoek, kan worden opgemaakt, dat de tegenwoordige kerk omtrent dien tijd tot stand kwam. Zonder te willen beweren, dat hij juist de stichter der kerk van Vosselare was, deelen wij hieronder eene charter mede van den 5 Januari 1579, bij welke de ridder Jan van der Meersch verklaart, ongeminderd de reeds door hem gedane giften bij gelegenheid zijns huwelijks met Maria van den Pitte, en onder meer andere giften, eene kostelijke communiebank (*heleghe Sacramentstafele*), eenen zeer schoonen gebeeldhouwden preekstoel en verscheidene geschilderde glasvensters te hebben geschonken. Hij roemt in dit stuk hoog op de goede zeden van zijnen lieven vriend, den toenmaligen pastoor van Vosselare, en hangt daarbij een treurig tafereel van de ongebondene levenswijze van dit tijdstip op (1).

(1) « Ic Jan van der Meersch, ruddere, doe te wetene ende make kenlic allen denghenen die desen tsaertre sullen sien of hoeren lesen, dat boven de meneghe groete ghifte bi mi doe ic huwede, der kerken van Vurselare

Bij eene andere akte, onder dagteekening van 10 Januari 1579, dus enkel vijf dagen later dan de voorgaande, zien wij, onder ander, dat genoemde Jan van der Meersch lid was van de broederschap van St. Elooi, welke van over onheuglijke tijden, zoo de pastoor Van der Vennet en de kerkmeesters getuigen, door zijne voorouders in de kerk was gesticht geworden. Wij weten insgelijks dat, na de afschaffing der Tempeliers, in 1512, eenige edellieden de uitgestrekte eigendommen, welke

bi Nevele ghegheven, ende der onder iaerlicx voer den hoeghen tide van paesschen omme den goeden lieden van der voers. prochie dat h. sacrament nuttende haerlieden dermede te reficierene, drie stoepen rinscher wins, ic alsenu noch hebbe ghegheven ende gheve mins danex ende bi minen propren wille ter eere van Gode van hemelricke ute groete devocie tote minen heere sente Loys ende ute pure affectie totten heere Loys van der Vennet prochiepape van der voers. prochie van Vursselare in desen tiden minen lieven vrient, welken zeer statelic ende ooc van sebareghen levene es, ende niet so als, lacen, meest deel tclergiet ieghenwordegh es, s^hmoniac ende in ghewade van cleederen costelic, in spraken en in haerlieder ommeganc ruut, in spisen leckere ende in drankte overdadich, vertassereers ende voer de scamele lieden vreckich, ghelt boven den penninc van biechtene te ghevene, als messanc, dwaelghelt, pardoenghelt, hantepasghelt, mutseghelt en busghelt, ende meestdeel haer focarie ofte joncwiven hebbende. Eerst eene costelike helighe sacraments tafele der up int middele ons liefs heeren laest avontmael ghefigureert es, ende mette verghuldene roesen besaeit alse oec mette mine wapine voersien; item een manifike preecstoel der up ghesnedine belden ende insghelicx mine wapine staen, ende eindelic vele scoene gheschilderde glasveinstren, so als wilen mine lieve houderen den wittenbroeders binnen Ghent hebben ghegheven ende der in hare wapine staen, ende dewelke nu ter tiit in den pant van den voers. cloestere noch siin Voer alle welke mine voers. ghiften den voers. kerke bi mi gheghevene, ic den voers. prochiepape oetmoedelic versouke so lanc hi leven sal over de zielen van wilen minen lieven wive Marie van den Pitte, die ten jare verleden starf, ende over de zielen mijns voerhoudren ende houdren, alse oec over mine ziele, als ic van live ter doot sal sijn ghevaren, in der h. Messe te biddene. Item so biddic oec den voers. prochiepape ende sine nacomers die prochiepapen siin sullen omme na dat mine ziele na Gods figure ghemaect ute minen lichame sal siin gheghaen, doe bi minen voers. wive te wordene begraven in de voers. kerke, ende insghelicx over onse ende allen zielen te biddene. In kennessen der warden so hebbic desen tsaetre ghezeghelt met minen zeghele hutehanghende. Dit was ghedaen int iaer ons heeren doe men screef duzentlic drie hondert neghene ende zeventich op den vijftendach van Laumaent. »
(*Kerkarchief van Vosselare.*)

deze orde te Vosselare en in de omstreken bezat, onder elkaar verdeelden, en dat genoemde Jan van der Meersch, erfgenaam van den laatsten tempelridder diens naams, de voormalige verblijfplaats der orde in zijn bezit had en het kruis der tempelridders in zijn wapen voerde. Het is derhalve zoo vermetel niet, te vermoeden dat de kerk van Vosselare door de laatste tempelheeren zal gebouwd geworden zijn, en dat deze aldus in godvruchtige werken de rijkdommen gebruikten, welke de Fransche koning Philip den Schoone dreigde binnen te palmen. Bekennen wij overigens, dat het 't eenige middel is om het bestaan eener zoo groote en schoone kerk voor de geringe bevolking van een zoo nederig dorp, in de nabijheid van Nevele, en de stilzwijgendheid der kroniek nopens haren oorsprong, uit te leggen.

Nu wij met het kerkgebouw hebben kennis gemaakt, gaan wij over tot hetgeen het bevat.

Beginnen wij met de klokken :

Wij hebben reeds gezien, dat het belfort er in de XVIe eeuw niet min dan vijf bevatte, die ten tijde der beeldstormerij uit den toren gehaald, en, zoo het schijnt, naar Rijsel vervoerd werden. Ziehier wat daaromtrent door den pastoor Van der Meeren in zijn reeds vermeld register van 1690 aangeteekend staat : « Olim quinque fuisse refertur campanas, campanile
« etiam indicat et seniores ablatas ferunt tempore ut aiunt
« Lutherinorum alii, ab hæreticis alii quod videtur verosimilius
« ... retulit mihi Petrus van de Walle, villicus honestus et fide
« dignus se vidissa *Insulis* e nostris campanis eum hac inscrip-
« tione : *Fusae aere Ecclesiae de Vosselaere.* »

De grootste dezer klokken, St. Elooi genaamd, en in 1557 door de gebroeders Jan en Geerot Goethals aan de kerk geschonken, zooals eene charter onder dagteekening van 20 Juni 1559 medebrengt, woog 4772 pond en droeg het volgende opschrift :

NOBILIS VIRI G. GOETHALS EN J. GOETHALS FRATRES
DEDERUNT ME ECCLESIAE DE VOSSELAER. G. DUHEM ME
FUDIT A° XV° LVII ET ELIGIOS NOMINOS.

Ten jare 1612, tijdstip tot hetwelk de kerk sedert 1575 van hare klokken beroofd was, werd er door Jan van den Gheyn eene nieuwe, van 800 pond, gegoten, met het opschrift :

JAN VAN DEN GHEIN HEFT MI GHEGOTEN IN TJAER
M.CCCCCXII.

Deze klok, in 1794 achter het hoogaltaar verborgen en in November 1801 opnieuw door de genaamden Jan de Pestel en Geeraard de Meyer opgchaald, werd in 1855 door de tegenwoordige vervangen, welke voor opschrift draagt :

R° D° BRYs, PASTOR, A. L. J. VAN AERSCHODT SUCCE-
SOR A. L. VAN DEN GHEYN ME FUDIT LOVANI 1851.
PARRAIN G. DE KERCHOVE OUSSELGHEM, BOURGUEMAITRE,
MARRAINE VICOMTESSE H. VILAIN XIII, NÉE BARONNE
DUBOIS ET D'HERDERSEM.

Het hoofdaltaar, op zijne tegenwoordige plaats gesteld in 1642, en dat oudtijds een merkwaardig tafereel van Hugo VAN DER GOES bevatte, welk door de Geuzen, zoo wij gezien hebben, in 1575 vernietigd werd, is versierd met een doek van den beroemden DE CRAEYER, voorstellende *St. Elooi, aalmoezen uitreikende*. Deze schilderij, welke door eenen onhandigen hersteller deerlijk is beklad geworden, en vroeger *St.-Eloois-altaar* versierde, was certijds in eene schoone gebeeldhouwde eiken lijst vervat, en zou, om hare kunstwaarde, eene ernstige herstelling verdienen. Vóór 1855 vertoonde de schilderij van het hoofdaltaar eenen *Christus aan het Kruis*, welke A.-L. VAN HOOREBEKE bij misslag vermoedt dezelfde te zijn, die door de kerk in 1724 werd aangekocht. Zij werd in 1715 door JAN DE PRUGHER voor de som van 15 schellingen 4 grooten hersteld, en is heel en gansch versleten en gescheurd geraakt.

Ten jare 1650 werd door Jacob Goethals, abt van Drongen, een gebeeldhouwd tabernakel aan de kerk geschonken, met de wapens van den gever en de zinspreuk : *In als goet*, versierd.

Van onder stonden de woorden : *J. Goethals abbas Trunchinien-sis*, 1650, te lezen. Dit sedert jaren verdwenen tabernakel werd den 29 Januari 1805 in de pastorij gevonden. Het tegenwoordig tabernakel, alhoewel nog al fraai van vorm, is als beeldhouwwerk weinig aanmerkelijk.

Wij hebben ook te gewagen van een prachtig houten altaarblad, hetwelk voor het hoogaltaar vervaardigd werd in 1642. Het bovenste van dit tafcreel, met drie gebeeldhouwde engelenbeelden bekroond, rustte van weerskanten op twee rompvormige kolommen, met loofwerk en de beelden van St. Elooi en den H. Cornelius versierd. Het werd gemaakt door den beeldhouwer **SERVAAS MANILIUS**, van Gent, die deswege 50 pond 15 schellingen 8 grooten ontving. De gedraaide werken waren van Boudewijn van den Plassche, en het schrijnwerk van Joachim Carpentier, wien voor zijnen arbeid 26 pond groote werd betaald.

Twee in hout gebeitelde levensgrootte Cherubijnen sieren van beide zijden het altaar. Zij werden in 1756 door C.-J. Horiez voor de som van 5 pond groote gemarmerverfd, en zijn, volgens de getuigenis van deskundigen, tamelijk wel uitgevoerd.

Een ander goed beeldhouwwerk is de lessenaar, waar het epistel- en het evangelieboek op gelegd wordt, en die eenen arend voorstelt, welke met zijne vleugelen de tablet ondersteunt.

De omvang des koors is bekleed met een paneelwerk van **JAAK MORTIER**, van Baarle. Daarboven hangen de lijkblazoenen van den heer Ferdinand du Bois, en der gebroeders Jan en Geeraard Goethals.

Het O. L. Vrouwaltaar, bekroond met een houten Mariabeeld, bevat een retabel, gelijk aan dat van het altaar van St. Elooi. De schilderij, vervaardigd in 1858, vertoont *Simoen Stock, den schapulier ontvangende uit de handen van Maria*, doch overtreft weinig degene, welke er voorgaandelijk hing, en voor 20 frank aan de kerk van Poesele werd verkocht.

De zes houten kandelaars op dit altaar zijn goed gebeeldhouwd. Het koor was vroeger met paneelwerk bekleed, door genoemden Carpentier, ten prijze van 9 pond 15 schellingen 4 grooten

in 1642 vervaardigd. Er is geen spoor meer van overgebleven.

Het altaar van St. Elooi, dat in 1687 door bisschop De Hornes gewijd werd, prijkt met eene schilderij, versierd met het wapen der familie Goethals, en verbeeldende de *Marteling van St. Sebastiaan*. Dit tafereel, dat onder kunstbetrek weinig om het lijf heeft, werd in 1838, benevens eenen *H. Hieronymus*, welke men in den beuk aantreft, en die eene kopie van JANSSENS schijnt te zijn, door den heer graaf Goethals-Pecsteen aan de kerk geschonken. Boven het altaar ziet men het beeld van St. Elooi, en boven de sacristijdeur een gemeen doek, voorstellende *O. L. Vrouw van Zeven Weeën*. In het venster bemerkt men de wapens van kanunnik Goethals en van bisschop Van de Velde.

De communiebank, in geschilderd en gebronsceerd eikenhout, en met drie medaillons versierd, welke de *Toonbrooden*, het *H. Sacrament des Altaars* en de *Ark des Verbonds* verbeelden, dagteekent van 1788; zij werd, ten zelfden tijde als het paneelwerk en de koorlessenaars, door JAAK MORTIER, van Baarle, gemaakt, die daarvoor de som van 3 pond 15 schellingen 7 grooten ontving.

De preekstoel en de biechtstoel leveren weinig merkwaardigs op. De kuip van den preekstoel verthoont in halfverheven beeldwerk den *Goeden Herder*, *O. L. Vrouw van Karmel* en het naamcijfer van Maria, en aan den bovenkant van iederen der vier hoeken een evangelisch zinnebeeld. Het verhemelte prijkt met het borstbeeld van St. Elooi, en op de trapdeur bemerkt men het jaartal 1785. Genoemde JAAK MORTIER ontving voor dezen preekstoel 85 pond groote. De biechtstoel, het werk van PIETER LIEBERT, werd gemaakt in 1778.

De doksaal is van eene ellendige hedendaagsche uitvoering. Het orgel, daarentegen, is goed, en komt uit de werkhuizen van LEO LOVAERT, van Nevele; het dagteekent van 1835 en werd ongeveer 2000 frank betaald. De eikenhoutene kas is van voren met twee engelenbeelden en twee vazen versierd, en met een oud St.-Elooibeeld, veranderd in een beeld van koning David, bekroond.

Rond de kerk bemerkt men verscheidene houtene armkandelaars en, onder andere, een kunstig gesneden wijwatervat in granietsteen, met het jaartal 1662.

In de vontkapel treft men de gebeeldhouwde wapens van de familie Goethals en een onbeduidend schilderstuk aan. De doopvont, welke in hardsteen is en den vorm van een halfronde heeft, rustte vroeger op eenen achthoekigen pijler, waarvan alleen het voetstuk is bewaard gebleven.

De sacristij, welker ingang voortijds langs den middelbeuk tegen den biechtstoel was, bevat verscheidene merkwaardige voorwerpen. Onder deze noemen wij zeer prachtige priester-gewaden, zooals, eene witte kazuifel met gouden boordsel, in 1840 aan de kerk geschonken door de baronessen Sidonia, Clementina en Victorina du Bois; eene kunstige zilveren remonstrantie, vervaardigd in 1790 door den goudsmid PIETER DE SMET, van Kortrijk, ten prijze van 16 pond 6 schellingen 8 grooten; den staf des kerkbaljuws, bekroond met een zilveren borstbeeld van St. Elooi, in 1845 door HUYSMAN, van Gent, vervaardigd; twee zilveren ampullekens met schenkschotel, versierd met het wapen der familie Goethals-Pecsteen, en op welker boord men deze woorden leest: *Hasce ampullas dono dedìt Ecclesiae S^{ci}. Eligii de Vosselare Praenobilis comes Goethals-Pecsteen 1° Augusti M.DCCCXXXVI*; verscheidene offeranden, enz.

De vloer van het koor, vernieuwd in 1855, bevat in 't midden een kruis van witte steenen, op welke de volgende namen voorkomen: *Curam J.-F. DE MUYNCK, Pastoris, et J.-F. DE LOOF, Burgimagistri 1855. PETRI DE KEYSER. PETRI RAES, 1° assessoris; LIVINI VINCENT, 2° assessoris. C.-M. SERIACOP, secretarii. J^oi F^oi DE LOOF. JOANNES MORTIER. AUGUSTINI VERMAELE, juvenis. LIVINI DE LEPELEIRE, custodis. J^o. DE JAEGER, Matris pastoris. THERESIAE BAETEMAN, sororis pastoris. ROSALIAE VERMAELE filiae. MARIAE-ANNA MAERE, filiae quae obiit 11 Aprilis 1855. ROSALIAE DE LOOF, filiae, — allen personen, welke in de bekostiging van het leggen dezes vloers bijgedragen hebben.*

Wat de grafsteenen betreft, er is misschien geene dorpskerk,

die er rijker aan is dan degene van Vosselare. Men telt er drie van de XIVe en drie van de XVe eeuw.

Alvorens eenige hunner opschriften hier mede te deelen, hoeven wij melding te maken van eene charter van den 5 November 1483, bij welke zekere Boudewijn Goethals door den pastoor en de kerkmeesters van Vosselare gemachtigd werd zijnen grafkelder in het koor te maken, naast dengenen van Jan van der Meersch, langs den kant van het Evangelie, in vergelding van eenige reliquiën van St. Denijs en van eenen missaal, door eenen priester uit het klooster der Hieronymieten, van Gent, geschreven, en gelijkvormig aan de officiën der abdij van Drongen. Deze Boudewijn Goethals, gehuwd met Marie van Raveschoot, en die te Vosselare, zoo het schijnt, zijn kasteel had, overleed den 5 Januari 1518, en werd in zijnen grafkelder ter kerke van Vosselare begraven. Hij was zoon van Hendrik Goethals en van Catharina van Lembeke, en bediende verscheidene gewichtige posten, onder andere dengenen van requestmeester van keizer Maximiliaan en van zijnen zoon Philip den Schoone, koning van Castillië. Zooals men in onze geschiedenis van Nevele gezien heeft, begiftigde hij in 1526 het klooster aldaar met twee proven van vier schellingen parisis ieder, onder voorwaarde, dat gedurende honderd jaren twee nonnen op elken 5 December naar Vosselare eene requiëmmis zouden komen bijwonen, en daarna op het graf des begiftigers een gebed zouden lezen⁽¹⁾. Uit zijn huwelijk sproten drie kinderen: Geeraard, Jan en Maria, deze laatste vóór hare ouders, den 5 Juni 1500 overleden, en in den familiegrafkelder de eerste nedergelaten. Wat Geeraard en Jan betreft, die de kerk in 1557 met eene nieuwe klok begiftigden, waarvan wij het opschrift hebben medegedeeld, de eerste overleed den 29 Juni 1559, en de tweede den 8 October van het jaar te voren. Zij bleven beide ongehuwd, en stichtten insgelijks een jaargetijde en verscheidene andere

(1) Zie onze monographie van *Nevele*, bl. 89.

kerkelijke diensten, als blijken mag uit de hieronder medegedeelde charter, onder dagteekening van 20 Juni 1559(1).

(1) « Ic Claes Dobbelare f^r Nicolas, helich gheestmeester der keercken ende prochie van Vosselare neffens Nevele in desen tyden, kenne ende lyde over my ende over myne naercommers h. gheestmeesters binnen der voors. kercke wesende, dat ik beloofd hebbe ende by dese lettren alnoch belove den eerwerdighen prochiepape deser keercken ootmoedelic te biddene van te ghelieven zynen costere te ghelasten sdaechs te vooren tnoodighe stroy te besorghene, omme daarmede tsanderdaechs, alsmen de messe van requiem doen sal, de voors. keercke te strooyene ende insgelicx den zelve costere te bevelene denzelve avont ten zes huere met zyne ghesellen eene alve huere lanc te ludene metter meeste clocke van vyfven, die alsnu ter tyt noch in den zeer auden torre deser kercken hanghende zyn (de voorz. klokke weeght vier duusent zeven hondert en lxxii ponde) sindert twee jaren by edele ende weerde joncheeren Gheerot Goethals ende Jan Goethals, wylent zynen broeder int jaer verleden ten eeuwighe lichte gheresen, ende wiens ziele Godt ghenadich sy, an de voors. keercke geschoncken uut pure affectie ende zonderlinghe devocie die zy den heleghe Eloy, patroon deser prochie, toedraghene waren ende omme andere redenen huerlieder daertoe moverende; rontomme de voorn. clocke staet: Nobilis vire G. Goethals et J. Goethals fratres suo dederunt me ecclesiae de Vosselare, daeronder ziet men huerlieder wapenen ende op den boort G. Duhem me fudit A^o XVe LVII et Eligius nominor. Inghelicx hebbe ic h. gheestmeester voors. beloofd ende alnoch belove tsnavens te vooren te besorghene ende zendene ten dischnape, alsmen tsanderdaechs den disch stellen zal, de zusteren van den derden ordine van St. Franciscus int clooster, te Nevele die men Grauwe zusteren ende ooc zusteren van penitentie noempt, twee teekenen van den disch van twintich proven ele weerdich zynde vier seel. par., ghefondeert by de voors. joncheeren Gheerot ende Jan Goethals beede zonen van joncheer Balduinus Goethals, die hy hadde by joncvrauwe Marie van Raveschoot zyne wettelicke gheselnede, wiens zielen Godt omme huerlieder menichte ghiften deser keercken ghejont ende ooc omme huerlieder groete bermherticheyt tot de aermen deser prochie, ghenadich sy, welke disch de h. gheestmeesters ghehuden zyn te stellene jaerlicx den tweeden S. Loysdach commende den 1^{en} van Decembre, of ten ware dat denzelve S^e Loysdach, quame op enen Sondach, zo zal men den zelve disch stellen sdaechs daernaer, danof men den eersten disch stellen zal den 1sten dach van Decembre XVe neghen en vyftich eerstcommende, dies worden twee van voorz. zusteren ghehouden te commen offeren alle jaren, te weten den tyt van vyftich jaren lanc gheduerende, ten voorn. daghe toen ten neghen huere an den hooghen autare eene ghesonghene messe van requiem ende ghecelebreert worden voor de zalicheyt van de ziele van joncheer Jan Goethals voorn. indien hy op den voors. dach, alsmen den 1sten disch stellen zal dezer werelt overleden ware. De voors. zusteren zyn ooc ghehuden thender messe metter prochiepape ofte priestere, die de voors. messe zal ghedaen hebben,

Wij hebben gezien op welke wijze de koperen plaat, waarmede het graf der familie Goethals bedekt was, alsmede de twee vensters, met wapens der familiën Goethals en Raveschoot en de twee daar nevens hangende koperen platen met opschriften, door de beeldstormers in 1575 vernietigd werden. Zekere Amand Goethals deed die wapens in 1606 vernieuwen, en twee nieuwe metalen platen in den muur drukken, met de volgende opschriften voorzien :

Rechts : « Ter eeren Gods en ter ghedinckenesse van jo^r. Bau-
« duyn Goethals en joncvr. Maria van Raveschoot zyneghesel-
« nede, heeft jonch. Amand Goethals f^r Mher Judoci, dit ghelas
« ghegheven omme toude te vervanghen, dat in den nacht van
« iijj Octobre 1575 by de beeldsturmern, toen sy in dese kercke
« van Vosselare alles hebben gherooft, gheschonden ende
« ghebrocken, oock by deselve es verbryselft gheworden, en de
« twee latoenen tafelen welcke ter zyden dese veinster waren
« hanghende ende waerop de vlaemsche inscriptie in gothische
« letteren ghegraveert waren, insghelick by deselve heretycken
« wierden gherooft. — 1606. »

Links : « In synen grafkelder ter rechter zyde van den hoo-
« ghen aultaer of ten Evangeliecant, syn begraven jo^r Bauduyn
« Goethals f^r Mher Heindricx, requestm^r ordin^e van den keyser
« Maximiliaen, schep. der stede van Ghendt, enz., enz., grooten
« weldoener deser kercken, joncvr. Maria van Raveschoot syne

mede te gane ter sepulture van de voors. fondateurs ende aldaer mede te lesene over de zielen voors. een miserere mei deus ende de profundis met collecte, ende dat ghedaen zynde, daernaer te commene met huerlieder twee teekenen ten dische, daervooren zy ontfanen zullen twee provenen, elc weerdich zynde iijj sch. par. tstuc voors. Ende indien de voorn. zusteren in ghebreke waren van al te doene zo voors. es, zo zal den helich gheestmeester van den voors. disch mogen hand slaen an de voors. provenen ende die distribueren de aermen van der voorn. prochie, daert hem meest van noode dencken zal. In kennessen der waerheden zo hebbe ic Claes Dobbelaere helichgheestmeester voors. dese letteren over my ende over myne naercommers gheseghelt met mynen zeghele hieran uuthanghende. Dit was ghedaen op den twintichsten dach van wedemaent int jaer Ons heeren als men screef Duust vyf hondert neghen ende vyftich. »

(*Kerkarchieff van Vosselare.*)

« ghesclnede, jonch^r Gheerot en Jan Goethals, huerlieder beede
« zoonen, schiltcnapen van keyser Carel den V, ende jonevr.
« Maria Goethals, huerlieder dochter, alle welcke binnen de
« sesthiende eeuwe in denselven grafkelder syn begraven ende
« wiens zielen Godt gheve d'eeuwighe ruste. — B. V. D. Z. »

Ten jare 1650 deed de abt van Drongen, Jacob Goethals, door den notaris Schillewaert, van Gent, eene wettelijke kopie van gemelde vensters en opschriften nemen, welke in het kerkarchief, benevens twee andere kopieën van 1714 en 1724, de ecne van den notaris Servranx, en de andere van den notaris Van Risseghem, nog voorhanden zijn.

In 1833, ter gelegenheid van de hervloering des koors, werd de grafkelder der familie Goethals ontdekt. De huidige familie Goethals-Pecsteen bracht er in 1857 de noodige herstellingen aan toe, en liet, wat echter te bejammeren is, de oude wezenlijke zerksteen der gebroeders Goethals, alhoewel nog zeer goed bewaard, en die thans buiten de kerk is, door eenen nieuwerwetschen gedenksteen vervangen, op welken, evenals op den ouden, twee ridders zijn afgebeeld, met de wapens en zestien kwartieren der familie, en de volgende opschriften :

Sumptibus Praenob^{is} Dⁿⁱ Com^{is} Fr. Goethals-Pecsteen Monu-
m^{um} hoc fideliter renov^{um} M.D.CCCXXXVII et summitate
superadditum est.

Hier light begraven Gheerot Goethals, f^s Bauwens, die overleet
den 29^{en} Juny 1559. ende Jan Goethals zyn broeder, die overleet
den 8^{en} Octobris 1558.

Ostium Monumenti Nobilissimae
Familiae Goethals V. Raveschoot.

De oudste grafzerk, op welks bezit de kerk van Vosselare zich mag beroemen, is van 1568 en ligt aan den ingang der kerk ;

hij is 1^m,90 lang en 0^m,90 breed, en behelst nog het volgende leesbare opschrift :

Hier liecht joncfrauwe Mergriete, Jans van der Meersch dochter, die staerf in tjaer M.CCCLXVIII. Bidt voor de ziele.

Degene van Jan van der Meersch, de groote weldoener der kerk, en van zijne vrouw Maria van den Pitte, ligt onder den toren, en heeft voor opschrift :

Hier leghet joncvrauwe Marie van den Pitte, Simoens dochtere van den Pitte, die staerf int jaer M.CCCLXXVIII den XV^m dach in Junius. † Hier leghet Jan van der Meersch van Nevele die staerf int jaer M.CCCC. ende XII. up den XXIe dach in Maerte. †.

Daarnevens ligt de grafsteen van Clara van der Munte en van haren echtgenoot Jan van der Meersch, zoon der voorgaanden; hij is 2^m66 lang en 1^m60 breed, en versierd met de wapens der familie Van der Meersch, van Nevele. In den rand leest men :

Hier leghet joncvrauwe Clare van der Munte, Jans van der Mersch wyf was, die starf int jaer M.CCCC. en L. den XXVIIIe dach in October. † Hier leghet Jan van der Mersch van Nevele, Jans zone, die staerf int jaer M.CCCC. LIIII. den XXIe dach in September. †

Een andere grafsteen van dezelfde familie ligt in het koor, en behelst, in den rand, rond de er op gebeitelde wapens :

Hier leghet joncf. Lysibette f^a Jans van den Heecoute, heere van Anghereel, Jans van der Meersch wijf was, steerf A^o XIII... † Hier leghet begraven Jan van der Meersch van Nevele, Jans zone, die steerf A^o XIIIe LXIX. XXVe in Octob.

De hier bedoelde Jan van der Meersch schijnt dezelfde te zijn als degeñe, die in 1458 schepene van den Gedeele te Gent was, en, volgens eene genealogie der edele familie Van den Eechoute, inderdaad zijne vrouw, met welke hij vier dochters

had (1), overleefde. Elisabeth van den Eechoute was kleindochter van Gillis, ridder en heer van Angereel (alias Angreau) en van Autreppe, die Philip den Goede ten jare 1421 in Frankrijk vergezelde, en den 10 Juni 1431 gestorven is.

Onder de andere oude, meer of min goed bewaarde, grafsteenen, bemerkt men degene van Jan van der Vennet, overleden in 1381; van Geerolt van der Vennet, gestorven in 1445 (2) en van zijne vrouw Isabella de Jagher, overleden in 1454; van Daneel van Speybrouc, zoon van Jan, in 1514, enz. Zij zijn alle zeer nauwkeurig opgenomen in de *Notice historique sur la commune et l'église de Vosselaere*, door den ijverigen oudheidkundige A.-L. VAN HOOREBEKE, zonder wiens toedoen er zoovele gedenkstukken onzer voorouders voor eeuwig zouden verloren geraakt zijn, en naar wiens werkje wij derhalve onzen lezers gerustelijk mogen verzenden. Alleen vermeenen wij te moeten doen opmerken, dat de er in voorkomende plaat, den grafsteen verbeeldende van Boudewijn Goethals, van dezès vrouw Maria van Raveschoot, en hunner drie kinderen, ons niet echt schijnt te zijn, dewijl de Geuzen hem in 1575 vernietigden, en er in het kerkarchief noch elders, voor zooveel wij althans weten, geen het minste spoor van is overgebleven.

Wij bepalen ons met hier nog de twee volgende opschriften uit die verzameling mede te deelen :

(1) Namelijk Isabella, Catharina, Gudula en Joanna. Eerstgenoemde trad de eerste maal in den echt met Jan van Vaernewijck, heer van Bost, eerste schepene van den Gedeele, te Gent, in 1483, enz., en de tweede maal met Adriaan van Schoonhove. Catharina van der Meersch trouwde 1° met Joost van Cauwerburgh, heer van Oplinter, en 2° met Jan Sersanders. Gudula van der Meersch had Joost Bette, heer van Muisbroek, enz., tot echtgenoot, terwijl Joanna zich in huwelijk verbond met Jan Allaerts, zoon van Wouter.

(Nota van A.-L. VAN HOOREBEKE.)

(2) Waarschijnlijk Jan's zoon, en broeder van Elooi van der Vennet, den oudbekenden pastoor van Vosselare, die in 1411 overleed en meer dan eens in deze monographie is genoemd geworden.

Naer eene pelgrimagie van 65 jaren in dit dal van tranen onder de protectie van den albestierenden Herder, heeft hier als een ghetrauwen coster en bewaerder van desen Tempel tusschen de Christene schapen syn rustplaetse ghenomen dien seer eerbaer, ende discreten d'heer Guillelmus de Bocq, Bailliu van St. Baefs en van Denterghems, etc., overl. den 18 Marty 1684. Verwacht alhier de alghemeyne verrysenisse.....

Aan den muur van het koor op 't kerkhof :

D. O. M. A la Mémoire de Mr Ferdinand Baron du Bois et d'Herderssem, Seigneur de Rotselaere, de Walsberge, de Meere, Membre de l'Ordre Equestre et des Etats Provinciaux, décédé le 15 Mars 1829, à l'âge de 48 ans, et de dame son épouse Marie van Bouchaut, décédée le 8 Mars 1838, à l'âge de 53 ans, enterrés ici devant. Priez pour le repos de leurs âmes. R. I. P.

Het kerkarchief van Vosselare, alhoewel de meeste stukken in eenen brand omkwamen, welke de pastorij ten jare 1658 in asch legde, behelst, zoo wij reeds zeiden, verscheidene belangrijke oorkonden, onder andere, vijf charters van de XIIIe en de XIVe eeuw, welke door eenen landbouwer, met name Pieter Coppens, onder de familiepapieren zijns vaders ontdekt en in 1715 aan den pastoor Wtterschaut behandigd werden. Wij hebben reeds in weinige woorden van het oudste dezer stukken gesproken; het is eene welbewaarde en prachtig geschrevene charter van 't jaar 1250, bij dewelke de ridder Zeger van der Coutren de kosten van herstelling des belfroots op zich neemt, en die wij hier om den wille harer oudheid mededeelen(1).

(1) « Kenlic si allen lieden die nu sin ende naer ons commen sullen. Also bi vroude mannen bevonden es datte binnen den turre van der kerken van Vursselare durp bi Nevele seere temmerwerken noedech sin so anden beelfroete totten weerhanghenne vander clocken also binnen der tuben vander selver turre, So heb ic Seghere van der Coutren, riddre, den prochipape ende den kerkmeesters van der kerken voers. beloeft also ic also nu noch beloeve de costen der van hoe groet si soude moghen wesen so van houtte, van ysere, van steene, van der werklieden dachloenen, etc. te sullen draghenne ende bi mi te betalenne ende ditte alles sonder prys vander kerken voers. Ende omme

De tweede charter draagt de dagteekening van 25 Februari 1520. Gozewijn van Zillebeke, gezegd Taccoen, en zijne vrouw Clara van Zantvoorde, verklaren daarin, onder ander, eene kostelijke marmereen doopvont, met hunne wapens en verscheidene heiligenbeelden versierd, aan de kerk te hebben geschonken, en melden er tevens in, dat zij ter gheuegenis dezer gift eene som van 10 gouden lammeren, of 70 Brabantsche gulden, ter beschikking stellen van het eerste kind, dat over de gezegde vont zou gedoopt worden⁽¹⁾.

dat die dinghen die boven gheseit sin moeten houden cracht van vasthede, So heb ic Seghere vander Coutren voers. dese lettren beseghelt met minen seghel A° M.CCXXX. »
(De zegel ontbreekt.)

Wij meenen redenen te hebben om te onderstellen, dat dit stuk slechts als de kopie der oorspronkelijke charter te beschouwen is. Inderdaad, de schrijffletter schijnt ons niet duidelijk van de XIIIe eeuw te zijn, terwijl de woorden *ysere* en *prys*, met eene *y*, in het oorspronkelijk zeer waarschijnlijk *isere*, *priis* of *prise* zullen gesteld geweest zijn.

Dat het stuk evenwel, zoo men er de vrees over uitgedrukt heeft, valsch zoude zijn, kunnen wij bezwaarlijk aannemen; trouwens, welk belang zoude men kunnen gehad hebben om over zulk een onderwerp eene charter te verzinnen, die der familie Van der Couteren geen nut of voordeel kon opleveren?

(1) « Cont ende kenlic sy allen denghenen die nu syn ende hiernaer wesen sullen, dat ic Gossuin van Zillebeke, gheseit Taccoen, ende Clara van Zantvoorde, min wettelic wyf, der kercken van Vursselare bi Nevele ute groete affectie totten tempel van Gode van hemelrike ende omme andre redenen ons daertoe purrende, hebben ghegheven eene seer scone ende costelike marmore Vunte, metten latoenen dexele, up dewelke onse wapenen staen ende diverschen ymagen van Gods helegghen ende omme dese gifte an de kerken voerseit bi ons ghedaen an de prochianen van Vursselare gheheughlic te makene, zo gheven wi Gossuin van Zillebeke gheseit Taccoen, ende Clara van Santvoorde minen wive voerseit ons danx ende bi onsen propren wille den eersten kinde, dat over de voerseide vunte sal worden ghedoept, eene somme van thien gulden lamkine voer eenen vunt penninc. Voert so es te wetene waere dat sake dat wi beede van live ter doot souden syn ghevaren voer dat den eerste kinde over de voers. vunte waere ghedoept, so sal den prochiepape van de voerseider kerken onsen oere moghen aanspreken omme de voerseide somme van thien ghulden lamkine te worden betaelt. Voert so es noch te wetene alsoe dat binder turre van voerseider kerken van Vursselare an den temmerwerk groete reparacien gheorbort syn, so heeft mer Bouduin van Santvoorde, den vadere van minen wive voerseit, den kerkmeesters van der voers. kerken gheconsenteirt ter hulpen van der voerseider werke ende

De twee daaropvolgende charters zijn betrekkelijk tot de giften van Jan van der Meersch, met welke wij reeds hebben kennis gemaakt. De vijfde is eene charter van den jare 1399. In dit stuk erkennen de pastoor Elooi van der Vennet en de kerkmeesters van Vosselare, dat Gijzelbrecht Rufflaert en zijne echtgenoot Catharina van der Munte de kerk met een kostelijk zilveren wierookvat hebben begiftigd, en uit dien hoofde vóór het altaar van St. Elooi, nevens dengenen van den pastoor Jan Masch, hunnen grafkelder mogen doen maken (1).

Nopens « den seer houden gulde van minen heere Sente Loys, » zooals in de charter van 1379 vermeld staat, hebben

sonder prys de noedighe boemen te moghen cappen ende haelen ute sinen bosch, liggende binnen der voerseide prochie van Vursselare. Ende omme de meerere sekerheden en ter eeuweliker ghedachtenesse van alle dese dinghen, so hebben wy Gosuin van Zillebeke, gheseit Taccoen, ende mer Bauduin van Zantvoerde voers. in kenlichkeiten der waereden desen tsaertere gheseghelt elc van ons met sinen uthanghenden seghele. Ghedaen int jaer van gracion als men sreef int Carnacioen Dusentich drie hondert ende twintich den drie en twintichsten dach in Sprocle. »

(Kerkarchief.)

(1) « Wy Fr. Loys van der Vennet, Jhans zone, prochiepape van de kerke van Vursselare durp, bi Nevele, Jacop Dobbelare, Jacop de Cleere ende Pieter Coene, also keercmeesters van de kerke vors. Doen te wetene ende maken kenlic allen denghonen die dese lettren sullen zien of horen lesen, dat edele ende werde her Ghiselbrecht Rufflaert ende joncfr. Kateline van der Munte, syn wettelyc wyf, hute groete devocie totte onser Vrouwen ende omme andre redenen, haerlieden daertoe purrende, de kerke vors. comen te ghevene een seer costelic zilverinen wieroeexvat met datter toebehoort ende daerup haerliedder wapine staen. Wy prochiepape ende kerkmeesters vors. hebben den here Ghiselbrechte vors. in verghelt van der selver ghifte by desen jeghewordighe tsaertre gheconsenteert ende consenteren omme sine sepulture in steene of grafkelre up sinen cost te moghen doen maken vor sente Loys outaer ten hende van dh. Jhan Masch zarke, die in tyt verleden van dese kerke prochiepape was, omme als Fr. Ghiselbrecht Rufflaert ende joncfr. Kateline van der Munte, syn wettelyc vors., sullen syn ghevaren van live ter doed, daerinne te wordene begraven, metgaders haerl. hoys ende naercommers. Ende omme dat dit soude bliven goed, vast ende ghestade ende wel ghehouden ten eeuweliken daghen, so hebben wy prochiepape ende kerkmeesters vors. dese lettren beseghelt elc onser met sinen seghele huuthanghende. Dit was ghedaen up den andren dach van Sporcle int jaer ons Heere doe men sreef dusentich drie hondert neghe ende tneghentech. »

(Kerkarchief.)

wij verscheidene belangrijke bijzonderheden aangetroffen. Wij weten reeds, dat dit gilde door de familie Van der Meersch, van Nevele, werd opgericht, en dat de ridder Jan van der Meersch er in 1579 deel van maakte. Den 5 Juni 1489 stemde Boudewijn Goethals, op het verzoek van den deken en de leden van 't St.-Elooisgilde, toe, dat zijne zitbank boven zijnen grafkelder uit het koor verwijderd wierde, omdat de plaats er te klein geworden was om al de gildebroeders te bevatten⁽¹⁾. In het midden der XVIIe eeuw bezat dit gilde, behalve verscheidene renten, gesticht door Michiel van Herreweghe, Maurits van den Briele en Nicaas van Deinze, eenen meersch, den *Guldenmeersch* geheeten, en eene woning, genaamd 't *Guldenhuys*, aan het kerkhof, welke toenmaals den koster voor 2 pond groote in het jaar verpacht was. Het gezamenlijk beloop zijner inkomsten bedroeg in 1641, zonder de gewone bijdragen der leden, de som van 15 pond 8 schellingen 2 grooten 4 deniers, of ongeveer 146 frank.

De statuten en regelen dezer broederschap werden in 1745 door den pastoor Herman Goethals opnieuw opgesteld, en door Maximiliaan-Antoon van der Noot, bisschop van Gent, goedgekeurd. Uit dit stuk, alsmede uit de er toe betreffende bul van paus Benedict XIV, onder dagteekening van 6 October 1746, zien wij, dat het gilde onder de aanroeping van St. Elooi en het beschermerschap van O. L. Vrouw van Zeven Weccën gesteld stond, en door den pastoor, die de hoedanigheid van proost had, eenen deken, drie hoofdmannen en eenen knaap bestuurd werd. De bediening des dekens bestond hoofdzakelijk in het houden der rekenschap; hij werd met meerderheid van stemmen gekozen, en moest alle jaren op den 3 Juli zijne rekening overleggen. Om als lid aanvaard te worden, moest men zes schellingen wisselgeld voor doodsschuld betalen, en eenen flambeeuw bezorgen, die ten minste twee pond gewicht had en van een schild voorzien was. De jaarlijksche bijdrage was van eenen schelling.

(1) Oorspronkelijke charter, berustende in het kerkarchief.

Wie ze drie jaren verachteren liet, was van rechtswege uitgesloten en verloor alle aanspraak op de voordeelen van het gilde. De voornaamste plichten, waartoe de gildebroeders gehouden waren, bestonden in het bijwonen der goddelijke diensten en het vergezellen der ommegangen, onder andere, op den dag van O.-L.-Vrouw-Hemelvaart, die als de verjaardag van het gilde gevierd werd, op de twee feestdagen van St. Elooi, wezende den 25 Juni en 1 December, op de verdere feestdagen toegewijd aan de H. Moeder Gods, enz. Het lijk eens afgestorvenen gildebroeders werd met de meeste plechtigheid ter aarde besteld. Den eersten vrijen dag had ten koste der broederschap de zielmis plaats, in welke al de leden verplicht waren tegenwoordig te zijn; de pastoor ontving daarvoor 1 gulden, de koster 14 stuivers, en de kerk 4 stuivers voor het was. De vergaderingen grepen gewoonlijk in de sacristij of in de kerk plaats; de verjaardag van het gilde werd ten koste der deelnemenden met een gastmaal gevierd, doch het stond ieder lid vrij, daaraan al of niet deel te nemen. De knaap moest, zooveel mogelijk, kunnen lezen en schrijven.

Deze broederschap, welke op denzelfden voet voor de vrouwen bestond, en door de tijdsomstandigheden te niet gegaan was, werd den 31 Januari 1819 door Mgr. de Broglie heringericht. De paus Pius VII hechte er zijn zegel aan den 23 April van hetzelfde jaar.

Evenals te Zevenceken, geniet de feestdag van St. Elooi hier eene zeer oude vermaardheid. Van over onheuglijke tijden kwamen hier insgelijks van verscheidene uren in 't ronde met de paarden ter zegening, waarvan het getal zoo groot was, dat men ze niet zelden met honderden tellen kon. Een bewijs daarvan is, dat in het jaar 1711 alleen niet min dan 1800 vaantjes werden aangekocht, om aan de bedevaarders te worden uitgereikt⁽¹⁾.

(1) Het middengetal der jaarlijks uitgedeelde vaantjes beliep tot 1000.

Men leest o. a. in de kerkrekening van 1639 : * Item betaelt aen Guillaume

Deze vaantjes, waarvan wij een exemplaar vóór ons liggen hebben, dragen het volgende opschrift :

*Nae Vosselaere wilt u met uw' peirden spoeden,
Aenroept daer S. Eloy, zoo zal u God behoeden.*

Ziehier wat omtrent deze zoo beroemde bedevaart door den pastoor Lieven van der Meeren is aangeteckend : « Quod ab antiquitus fuerit Eligio sacrum antiquissima ecclesiae extant monumenta, quibus cavetur ne in festa St Eligii diebusque octavae vendentium officinae ita disponantur ne obsint adventantium multitudini vel discedentium. » SANDERUS gewaagt er insgelijks van in korte woorden.

De zegening der paarden geschiedde bij middel van eenen houten hamer, met de reliquicën van St. Elooi voorzien, en dagteekenende van 1755. Den ruiteren werd eene andere reliquie aangeboden, gevat in eenen zilveren hamer, waarop men las : *Hansbeke*, 1728. Om den aflaat te verdienen moest men driemaal rond de kerk rijden, waarna de paarden aan de ringen in den kerkmuur werden vastgemaakt, en de ruiters zich in de kerk begaven. Verscheidene *ex voto*, in de kerk van Vosselare nog berustende, getuigen van den grooten toeloop en de genegenheid der bedevaarders tot den gevierden kerkpatroon. In 1641 bedroegen de offerpenningen 5 pond 6 schellingen 4 groot. De zomerfeestdag van St. Elooi was de groote ommegangsdag. Te dier gelegenheid werd de kerk inen uitwendig versierd (1), en was het te Vosselare een ware kermisdag. Ook de ommegang op den tweeden Sinxendag, welke

de Neve over iii^e l. *S^t. Eloys vayntkens* ende l. *verghulde vayntkens* over het jaer 1639. ii p. i s. iv. gr.

« Item betaelt aen Guillaume de Neve over een hondert vayntkens dienende tot S. Eloy, met het halen naer Brugghe.

« Item betaelt aen Merten van Maldeghem over het halen van iv^e St Eloys vayntkens van 't jaer 1639 naer Brugghe. » (Kerkarchief.)

(1) « Item betaelt voor meyen, die verbesicht syn geweest op S. Eloydach over de jaren 1639 ende 1640. » (Kerkrekening van 1639. — Prov. Arch.).

door de parochianen van Nevele werd opgeluisterd, wordt onder de belangrijkste der kerkfeesten van Vosselare gerekend.

Ten jare 1811 werd de paardenzegening door Mgr. de Broglie afgeschaft; doch het duurde niet lang, of het oude gebruik kwam weder in voege, en wordt tot op onze dagen, alhoewel met minder ceremoniëel, voortgezet. De groote ommegang grijpt thans plaats op den feestdag der H. H. apostelen Petrus en Paulus, den 29 Juni.

In de nabijheid van het goed ter Meersch, aan het Donkerstraatje, verhief zich oudtijds een eerbiedwaardige eik, welke een standbeeldeken van St. Elooi overschaduwde en in oude schriften *St. Eloys heeckten* wordt geheeten. Dit feit, meenen wij, bewijst andermaal ten overvloede, wat wij in onze geschiedenis van Zeveneecken over den vroegeren boomdienst onzer voorouders hebben aangeteekend.

Er waren te Vosselare twee St.-Elooi tienden. De grootste dezer tienden behoorde voor een derde aan de abdij van Drongen, welke hier, onder andere, ook de *Kapelletiende*, de *Koorntiende* en de *Koutertiende* bezat. De twee overige derden kwamen, benevens de andere, genaamd *St. Eloys thiendecken* of de *Volle thiende*, aan de kerk toe. Ten jare 1587, zoo wij zien uit een register van erfenissen, bl. 45, in het provinciaal archief, werd « *de thiende van Sinte Eloy te Vursselare* inneghesstelt up thien « schellynghen grooten, ende daernaer verhoogt totter somme « van twee pond vier schellynghen, ende bleven op Eloy de Vlicghere. » In 1701 werd zij aan Frans de Broux, amman van Nevele, mits 10 pond groote, verpacht, en in 1675 door de Franschen met 14 schellingen 7 grooten belast.

Op den Kerkdriesch bevond zich in vroegeren tijde een steenput, welke het eigendom der kerk was. Ecne schoone met boomen beplante dreef liep van die plaats, in de richting van Nevele, tot aan eene der zeven standplaatsen van O. L. V. van Zeven Weeën.

Nopens de oude kerkgebruiken lezen wij, onder ander, in de rekening van 1659, dat het lijden onzes Heeren door

eenen pater Recollet werd gepredikt, wien daarvoor telkens eene som van ongeveer twaalf schellingen betaald werd (1). Op den feestdag der kerkwijding en op den derden Sinksendag werd het « vaantjen » uitgesteken (2) en de kerk van binnen met meien bekrond (3). Het gebruik van den communicanten gedurende den Paaschtijd wijn toe te dienen, bestond hier reeds in de XIVe eeuw; wij hebben immers gezien, dat Jan van der Meersch, bij de medegedeelde charter van 1579, jaarlijks « drie « stoepen Rinscher wins » aan de kerk gaf, « omme den goeden « lieden van der voors. prochie dat H. Sacrament nuttende, « haerlieder dermede te reficierene. » In de XVIIe eeuw gaf men den communicanten ook « lijfcoeck. »

Den ganschen Allerzielenacht luidde de klok, om de geloovigen tot bidden over hunne afgestorvene magen en vrienden te nopen, en te Kerstdag werd de vloer met strooi bedekt. De oorsprong van dit laatste gebruik, in de meeste dorpskerken toen in zwang, is ons onbekend; al wat wij weten is, dat een meersch, genaamd *Snibbersmeersch*, jaarlijks met 55 bussels strooi te dien einde belast was, en dat deze last in de XVIIe eeuw mits 3 schellingen 2 grooten afgekocht, en in 1859 nog opgebracht werd.

Het jaargetijde van Joris Dellafaille, in 1643 gesticht en eerst in 1858 afgeschaft, bracht der kerk jaarlijks 4 pond groote op, ongeminderd 4 pond 8 schellingen « voor slete aen de clocke en aen den reep. »

In 1675 bevond de kerk, ten gevolge van den oorlog en der buitengewone herstellingswerken aan het gebouw toegebracht, zich in eenen zoo hachelijken toestand, dat zij zich verplicht

(1) « Item betaelt an den vader van het clooster van de Recolletten over dat den Pater tweemael heeft de Passie Chrysty gepredickt over de jaren 1639 ende 1640. i p. iv s. gr.

(2) « Item betaelt an den coster over synen aerbeyt gedaen in 't uutsteecken van het vayntken op de kerkwydinghe i s.

(3) « Item betaelt over de meyen gebruyct op den derden Sinxendach om in de kerecke te setten int jaer 1639 ii s.

vond, tegen Jan van Oost, met de weduwe van den ouden ontvanger getrouwd, en die de kerk uit dien hoofde eene som van 22 pond verschuldigd was, een proces in te spannen. In 1713 kon zij reeds den intrest van twee renten niet meer betalen, en werd zij slechts gered ten gevolge der tusschenkomst van den abt van Floreffe, die in zijne hoedanigheid van vicaris-generaal der orde van Premonstreit, den abt van Drongen eene leening van 400 pond groote wisselgeld ten voordeele der kerk liet aangaan.

Op het einde der verledene eeuw bestonden de inkomsten der kerk van Vosselaere in eenige erfelijke renten, waaronder eene genaamd de *Drabbensrente*, in hare reeds vermelde tienden en in eenige grondgoederen, welke te zamen in 1792 eene som opbrachten van 562 pond 19 schellingen 1 groot 10 deniers, of ongeveer 2860 frank.

Het inkomen des pastoors bestond, onder ander, uit de geheele vlas- en vleeschtiende, uit de opbrengst van vijf gemeten lands en een deel meersch, en uit de verdere gewone vervallen en de offerpenningen. Bovendien genoot hij jaarlijks van den abt van Drongen 50 pond groote (1). De koster trok een pensioen van 6 pond (2).

(1) « *Competentie van den pastoor van Vosselaere.*

« Eerst de vlashiende, a 13 p. 's jaers

Vyf ghemeten lants ofte daeromtrent, 5 p. 'sjaers.

« Item van den pastoor van Nevele, over lant ende meerschpacht, die hy haut van 't clooster ende abdy van Dronghen, a thien pond groote 'sjaers, dewelcke gheassigneert zyn an den voorn. pastoor van Vosselaere, dus hier 10 p 'sjaers.

« Item heeft de kercke van Vosselaere een meersch metten pastoor ende costere, danof de kercke competeert deen helft, ende dander helft den pastoor ende costere, waerof den pastoor treckt de twee deelen.

« Item van den eerw. heer prelaet van Dronghen treckt jaerlycks 30 p. gr. »

(*Papieren der abdij van Drongen*, Domaniaal, N° 2, N° 18. — Prov. Arch.).

(2) « *Costerye van Vosselaere.* De eerw. heere (abt) heeft gheacordeert tot wederoups jaerlycks te gheven aen den coster van Vosselaere voor pensioen tot 6 p. gr. »

(*Reg. getiteld: Lasten der abdye van Drongen, 1689.* — Prov. Arch.).

De oude pastorie stond op vijf minuten afstands van de kerk en was in 1658 door den pastoor De Wolf gebouwd geworden. Zij had eenen buitengewoon schoonen hof, en is tegenwoordig de verblijfplaats van den heer Schatteman, vrederechter des kantons Nevele.

Het huidig pastoreel huis dagteekent van 1855.

Naamlijst der pastoors van Vosselare.

Jan Masch	15**
Elooi van der Vennet	1576
Boudewijn Everwijn	1442
Jan Fabry.	1445
Arnold de Jaghere	1420
Jacob Nevelinx.	1484
Jan van Steelant	1516
.
Jan-Marten Rogelins	1615
Aldegond de Bock	1628
Pieter van Vlaenderen.	1650
Pieter van de Vijvere	1645
Thomas de Wolf.	1638
Gillis Paret	1665
Lucas Curtvriendt	1669
Guisland Beths	1672
Lieven van der Meeren	1685
Jan-Herman-Jozef de Smet	1694
Adriaan Neerinx	1704
Frederik Schepens	1707
Karel de Roone	1712
Jan Wtterschaut.	1715
Herman Goethals	1758
Geeraard Bauwens	1761
J.-Fr. Vispoel	1776

Jan de la Val (1).	1787
A. Bouvy	1803
D. Schouppe.	1817
P.-F. Verdier	1820
L.-J. Hoste	1850
Jan-Frans de Muynck	1852
Benedikt Brys	1841
J.-B. Dauw	1862

V.

SAGE.

In de Merelinde zit een wit vrouwke te spinnen.

(1) Al de vorengenoemde waren kanunniken der abdij van Drongen.